Bat. Gen.
XLV
241
I

NOORD-NEDERLANDSCHE VOLKSLIEDEREN EN -DANSEN

EERSTE REEKS

TWEEDE DRUK

Met talrijke silhouetten
van Henriette Baukema

Mijn liefje is er mij ontnomen,
Daar heb ik niet wel op gepast.

JAAP KUNST

BIJ J. B. WOLTERS — GRONINGEN, DEN HAAG, 1919

UIT
VOO

Rp 266-1001-
XLV 241

NOORD-NEDERLANDSCHE VOLKSLIEDEREN EN -DANSEN

UIT DEN VOLKSMOND OPGETEEKEND, EENVOUDIG BEWERKT VOOR ZANG EN PIANO EN VAN AANTEEKENINGEN VOORZIEN

DOOR

JAAP KUNST

EERSTE REEKS

f 1,9
CRISISTOE
INBEGRE

TWEEDE, HERZIENE EN VERMEERDERDE DRUK

MET TALRIJKE SILHOUETTEN VAN HENRIETTE BAUKEMA

BIJ J. B. WOLTERS' U. M. — GRONINGEN, DEN HAAG, 1919.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
BAT. GENOOTSCHAP VAN K.EN W.

LOU BAAS BECKING VRIENDSCHAPPELIJK OPGEDRAGEN.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

VOORWOORD BIJ DEN EERSTEN DRUK.

De hier geboden liederen en dansen zijn alle verzameld op het eiland Terschelling, dit ultimum refugium van zooveel volksschoon. De melodieën heb ik eenvoudig en meestal vierstemmig bewerkt, opdat zij onder ieders bereik zouden vallen.

Voor een streng-volgehouden Gregoriaansche bewerking der vrij-Dorische en der mixolydische melodie achtte ik mij niet competent. Gelukkig vond ik welwillende en bekwame hulp: de harmonisatie van *„Vier Franschjes op de baan"* (V) is van de ervaren hand van den Heer J. G. PONTEN; *„'t Magetje"* (VI) vond een kundigen bewerker in den Heer FRIESO MOLENAAR. Hun beiden mijn oprechten dank.

Voor den tekst hield ik mij een enkelen keer, de zingbaarheid ter wille, niet geheel aan den Schellinger, waarbij ik dan bij andere redacties dezer liederen te rade ging. Ook liet ik, met 't oog op 't gebruik „voor de huiskamer", sommige strophen weg. Het zij mij vergund te dien opzichte te verwijzen naar mijn „Terschellinger Volksleven", waar men vele bijzonderheden omtrent herkomst, veranderingen en wijze van dansen kan vinden.

Tot mijn groote spijt leenden eenige van de meest typische „op 'e rid-liederen" 't zij door hun tekst, 't zij door de zangwijze zelf, zich minder voor reproductie en bewerking.

Mogen deze „lietsjes" en „dânse" op den vasten wal weer met evenveel genoegen gezongen en gehoord worden, als thans nog steeds op het blonde Skilinge.

GRONINGEN, Februari 1916.

J. K.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

VOORWOORD BIJ DEN TWEEDEN DRUK.

Om dezen herdruk in overeenstemming te brengen met de wijze van uitgave van den tweeden en derden bundel, werden aan elk der liederen en dansen eenige aanteekeningen toegevoegd. Te liever ging ik hiertoe over, omdat het zich laat aanzien, dat „Terschellinger Volksleven", waaraan deze aanteekeningen grootendeels ontleend zijn, en dat onderwijl uitverkocht was geraakt, voorloopig wel niet weer in herdruk zal kunnen komen, zoodat bloote verwijzing naar dit werkje haar doel zou missen.

De bewerking van sommige liederen onderging om verschillende, aan de praktijk ontleende redenen, eenige kleine veranderingen. Zoo was de zetting van no. XIX, *„Rielen"*, te moeilijk. Wilde ik evenwel het karakter van dezen dans behouden, dan was de eenige oplossing die ik vond, het geven van de melodie aan een tweede instrument. Derhalve voegde ik hier een obligaat-vioolpartij aan toe. No. XVII, *„Swart laat hem scheeren"*, kreeg een ad-libitum-vioolpartij.

Tevens maakte ik van de gelegenheid gebruik een inleiding toe te voegen, en enkele fouten te herstellen.

Henriette Baukema gaf thans ook voor dezen bundel vele silhouetjes.

Amsterdam, Januari 1919.

J. K.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

INHOUD.

		Pag.
	Inleiding	1
	LIEDEREN.	
I.	Matrozenlied	8
II.	Daar waren twee koningskind'ren	10
III.	Jeaf Skîlgerlân	13
IV.	Daar buiten in die velden	14
V.	Vier Franschjes op de baan	16
VI.	Er zou eens een magetje	20
VII.	De meid en de moordenaars	24
VIII.	Een boer, een boer en een eed'le boer	28
IX.	Daar was eens een meisje loos	30
X.	Het vrouwtje van Stavoren	32
XI.	Ballastliedjes	36
XII.	Ik ben er de groenelands straatjes	38
XIII.	Als de rombom heeft geslagen	42
XIV.	Daar boven uit het vensterke	44
XV.	Buurman, ik heb je meer gezien	46
	DANSEN.	
XVI.	Trij 'ris trapje	50
XVII.	Swart laat hem scheeren (Schotsche vier).	52
XVIII.	Zóó draait hij er zijn draadje	54
XIX.	Rielen	56
XX.	Jan Pierewiet	58
XXI.	Flip (Dubbele Duitsche polka)	60
XXII.	De zevensprong	62

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

I. **Ballade van de Boeren-Oorlog**
Daar ginds in 't Zuid-Afrikaansche land
Het Engelsche leger trekt
Het Engelsche leger trekt
De trom roert
Vier
II. **Boerenliedje**
Ain t
Een
Moed
Een
Spotlied
III. **Gezelle**
Buurm
Zeg, b
IV. **Leugen**
Ballaet
De wo
De wo

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

TOT DUSVER IN DEZE SERIE VERSCHENEN LIEDEREN EN DANSEN.

		Bundel.	N⁰.
I.	**Balladen.**		
	Daar buiten in die velden	I	4
	Het meisje van Sinterniklaas	II	4
	Het ruitertje	II	8
	De twee koningskinderen	I	2
	Vier Franschjes op de baan	I	5
II.	**Boertige liederen en Spotliederen.**		
	Ain boer wol noar zien noaber tou	II	5
	Een boer, een boer en een edele boer	I	8
	Moeder, wanneer is 't kermis	III	14
	Een patertje zou naar Frankrijk gaan	III	15
	Spotliedje op den boer	III	4
III.	**Gezelschapsliederen.**		
	Buurman, ik heb je meer gezien	I	15
	Zeg, buurvrouw	II	10
IV.	**Leugenliederen.**		
	Ballastliedjes	I	11
	De wonnerlike raize	II	9
	De wonderlijke reis	III	16
V.	**Matrozenliederen.**		
	Curaçao	I	1
	Daar was eens een meisje loos	I	9
	O dag, o langgewenschte dag	III	11
	Te Groenland op die klippen	III	17
	Wie wil er mee naar Wieringen varen	III	2
VI.	**Minneliederen.**		
	Daar boven uit het vensterke	I	14
	Er zou eens een magetje	I	6
	Ik ben er de groenelands straatjes	I	12
	'k Kwam er laatst over 's lands bergjes	II	11
	Mien mouder dei wol mie geev'n	II	14
	Siemenmânj' oet vrijen	II	6
	Wat hoor ik hier	II	7
	Weefliedje	III	9
VII.	**Soldatenliederen.**		
	Als de rombom heeft geslagen	I	13
	Drie schuin tamboers	II	3

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

		Bundel.	N⁰.
VIII.	**Tijdliederen.**		
a.	Geestelijke:		
	Alleluja, den blijden toon	III	13
	Christus is opgestanden	III	7
	Daar nu het feest van Paschen is	III	1
	Een kindelien zoo loveliek	III	3
	Fivelgoër Kerstlied	II	1
	Heden is de grootste dag	III	5
b.	Wereldlijke:		
	Pinksterliedje	II	2
IX.	**Verhalende liederen.**		
	Als de zon is uit de kim gerezen	II	12
	Boer en snijder	III	10
	De meid en de moordenaars	I	7
	Het vrouwtje van Stavoren	I	10
	Toen en Nu	II	13
X.	**Volkslied.**		
	Jeaf Skîlgerlân	I	3
XI.	**Wiegeliederen.**		
	Hoe laat is 't? Twaalf uur	III	12
	's Morgens is de riep zoo kold	III	6
	Yn ús Hynk-om syn lân	III	8
XII.	**Dansen.**		
	Flip (Dubbele Duitsche Polka)	I	21
	De Govert	III	18
	Hakke-toone-één-twee-drie	II	16
	Jan Pierewiet	I	20
	Kinderrondedans	III	19
	Neelke Jelle's borrekat	II	15
	Het Patertje	II	17
	Rielen	I	19
	Skotse Trije	III	20 en 20*a*
	Swart laat hem scheeren	I	17
	Trij 'ris trapje	I	16
	Waarom koken die boeren	II	18
	De Zevensprong	I	22
	Zóó draait hij er zijn draadje	I	18

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

ndel.	N⁰.
III	12
III	6
III	8
I	21
III	18
II	16
I	20
III	19
II	15
II	17
I	19
20 en 20*a*	
I	17
I	16
II	18
I	22
I	18

INLEIDING.

Om de sfeer, waaruit de hierachter volgende liederen voortgekomen zijn, te leeren aanvoelen, komt het mij niet ongewenscht voor hier een beschrijving te geven van een merkwaardig landelijk festijn, het „op 'e rîd" gaan, zooals het nog telken jare op Terschelling gevierd wordt. Bij deze gelegenheid wordt een groot gedeelte van de in de bundels van deze serie opgenomen liederen gezongen. [1])

* * *

En al wa wi vertsjinje,
Dat is for op 'e rîd.

Wanneer ik denk aan de „fasti" van den Skîlger jaarkring, dan voelt mijn hart zich in de eerste plaats getrokken naar het zomerfeest bij uitnemendheid, het „op 'e rîd gaan" naar de „Grie". O, die tochten „om Oast" in de ouderwetsche kapwagens, die jonge en ongedwongen vreugde!

Oorspronkelijk was het een rijdende processie geweest, ter eere van St. Jan, naar de op het Oostelijk deel van het eiland gelegen, nog steeds zoo geheeten, St. Janshoek, waar men zegt, dat toentertijd een beeld van dien heilige stond; — later, na de Hervorming, bleef, ondanks den overgang, althans de vorm van het katholieke feest behouden. —

De tweede Zondag na St. Jan (24 Juni) was de traditioneele datum, waarop de met bloemen getooide wagens naar Oostland reden, om den heilige voorspoed en zegen bij den komenden oogst af te smeeken.

Moeder Ruig wist nog, hoe haar grootvader, die in 1790 op vrijersvoeten liep, haar verteld had, dat in zijn jeugd de achterste „op 'e rid"-wagen een houten beeld meevoerde, dat ergens in den St. Janshoek in den grond werd geplaatst en waaromheen men dan danste. Nu weet men hier niet meer van, maar ook in zijn nieuwen vorm bleef op 'e rîd gaan een der aantrekkelijkste genoegens van oud en jong.

* * *

Van alle kanten komen de kleurige, door bruine merries getrokken wagens aanrijden: donkergroen de eigenlijke wagen, rood de wielen, verblindend wit de bolle huiven; en dat alles rijk versierd met wat het eiland maar aan bloemen oplevert: vrucht van het ijverig werken den avond te voren, toen men bovendien den „broskoer" was gaan „opmeitsje" [1]) en een voorproefje had genomen van het dansen.

* * *

Alles trekt naar de plaats van samenkomst, een weide. Wat een vroolijke drukte, wat een bont gewemel van mannen en

[1]) Deze beschrijving is aldus, behoudens eenige geringe wijzigingen, indertijd opgenomen in het (thans uitverkochte) werkje „Terschellinger Volksleven" (Fongers, Uithuizen, 1914).

[1]) = afspreken, wat ieder zal hebben bij te dragen in de kosten van het feest. *Koer* = korf. *Broskoer* (Fr. *braskoer*) = etensmand; vgl. verbrassen, braspenning. *Opmeitsje* = opmaken, vaststellen. Op Midsland noemt men dit voorfeestje: *stemmen*.

vrouwen, meisjes en jongens, wagens en paarden en veulens! En op den achtergrond de smaragden duinen en òver alles het wisselend licht van den wit-en-blauwen zomerhemel.

Gelach, gepraat, gezang, maar toch steeds in alles een onmiskenbaar gevoel voor maat houden: geleidelijk klimmen ze in de wagens: de vroolijke in 't wit gekleede meisjes, de stemmiger uitgedoste jongens [1]), allen naar ouderdom gerangschikt; — de mondvoorraad wordt ingeladen en vlaggen en lampions; — de wagens, negen in getal, scharen zich op een rij, terwijl de oudste voerman, met de oudste feestgenooten, zich aan het hoofd stelt; — de speelman [2]) op het wagenkrat naast hem, — en dan zet onder luid gezang de stoet zich in beweging.

En wat ze zingen? Sinds onheugelijke jaren steeds dezelfde liederen, waarvan sommige slechts op bepaalde tijden en plaatsen, als volgde men nog steeds een heiligen ritus. En daaronder zijn er, naast meer bekende, ook, die, òf wellicht nergens anders zoo gezongen worden, òf, indien ze al elders niet vergeten zijn bij oùderen van dagen, toch door geen jònge kelen meer aangeheven worden.

* * *

Langzaam slingert de stoet zich door het nu plotseling drukke en fleurige dorp. Eerst rondom de kerk — van ouds aanvang en einde van elk op 'e rîd gaan [3]) — en het davert tusschen de oude huizen van de eeuwen heugende liederen, en de speelman speelt als in vervoering op zijn harmonica, uit en in, uit en in; — en verder en verder wiegelen in lange rij de witgehuifde wagens, als even zoovele bronnen van zingende vreugd. Rondom huppelen, speelsch en schichtig, de veulens.

[1]) Soms gaan de meisjes alleen op 'e rîd. Dan volgden vroeger de jongens, hoog gezeten op bruine paarden, die een roos in den staart droegen en een brandewijnkruikje aan den „roop" (het halstertouw) . . . . Tempi passati: kunstweg en fiets verdrongen het paard als rijdier.

[2]) Midsland: speulman; Oost en West: spîlman.

[3]) Weer een ongeweten vasthouden aan de oude kerkelijke plechtigheid.

Daar zijn ze 't dorp ten einde. En wijd opent zich nu vóór en rondom hen het zonnige weidevlak.

Langzaam deunt de slepende wijze over de velden, in wonderlijke harmonie met de deining der wagens: „*Hoe kan een zee zijn zonder baren . . . .*" (T. V. no. 1) [1]).

Ondertusschen is men gevorderd tot het eerste „syltje", (een duiker onder den weg). Oogenblikkelijk houdt de stoet stil op het geroep van: „lens út 'e wein!" [2]). Hier plachten vroeger de paarden te drinken; thans doen het de feestgenooten; twee bekers gaan rond: de voerlieden en de jongens nemen een slok brandewijn met suiker, de meisjes een teugje . . . . Samos. En allen heffen onmiddellijk aan: „*'t Is de olie van de druiven . . . .*" (T. V. no. 2) en men wuift en roept elkaar toe. Maar spoedig wiegelen zij weer verder, en opnieuw zingt men het hoogste lied. Deze keer is het „*Er zou eens een jager uit het jagen gaan . . . .*" (T. V. no. 3), dan volgt de befaamde matrozenballade: „*De liefde baart veel wonder . . . .*" (T. V. no. 4), daarna wéér iets anders, een oud bruiloftslied: „*Naar het Rozenland zoo zijne wij gevaren . . . .*" (T. V. no. 5), dan het eilandelijke volkslied: *Jeaf Skîlgerlân* (I no. 3) en nauwelijks is hiervan de laatste galm verklonken, of de onvermoeibare speelman zet in: „*'k Kwam er laatst over 's lands bergjes getreden . . . .*" (T. V. no. 6, II no. 11).

Er zit een soort Gösta Berling-stemming in de lucht; lyrisch-epische snaren voel ik in mij trillen, als ik terugdenk aan dien dag, dien zonnigen dag, rijk aan vreugde en leven, vol van kleurige beweging, overvloeiende van zang en dans.

* * *

Immer rijdt men voort naar het oosten, eerst door Landerum en Formerum, dan door Lies en Hoorn, tenslotte door Oosterend.

[1]) Romeinsche cijfers verwijzen naar den eersten of tweeden bundel Noord-Ned. volksliederen en -dansen; Arabische naar de volgnummers der liederen. T. V. is afkorting voor „Terschellinger Volksleven".

[2]) lens = pen uit de wagenas; wein = wagen. Als de lens er werkelijk uit was, moest de wagen natuurlijk wel stilhouden.

En o, die pret, en dat geveinsd tegenstribbelen, als het zien van een „swart scheap" de vrijheid gaf tot het stelen van een zoen, (en op den terugrit, als het donker was geworden, geloof ik niet, dat er andere dan zwarte schapen gezien werden).

Onderweg houdt men uit eigen beweging nog tweemaal bij een ander „syltje", en éénmaal bij de tegenwoordig uitgedroogde „oussedôbbe" [1]) stil en *noodgedrongen* telkens, zoo dikwijls als het den Ooster kinderen heeft behaagd slagboomen over den weg op te richten, welke pas na betaling van tol in den vorm van een paar centen of van „zwaaikoekjes" weggeruimd worden.

En aldus wordt eindelijk de „Grie" bereikt, het langverbeide eindpunt, dat eigenlijk toch nog te vroeg komt.

Hier buigt de Zuiderzee-dijk landwaarts in, om bij de duinen aan te sluiten. De weg stijgt naar zijn kruin en verliest zich vervolgens in de onbedijkte weide. En nauwelijks is men boven op den dijk aangekomen en ligt de wijde, duinen-en-zee-omkranste, groene „Grie" voor hen, of daar weerklinkt het met geestdrift ingezette, door een goed Midslander steeds slechts voor dit oogenblik bewaarde: *„Ik ben er de groenelands straatjes . . . ."* (I no. 12) en daarna: *„Al inder de weide . . . ."* (T. V. no. 8).

In vroeger jaren zouden nu vervolgens alle wagens — en oudtijds waren dit er soms wel 20, gezwegen nog van de 30 of 40 escorteerende ruiters — zich op een breede rij geplaatst hebben, en een opwindende wedstrijd zou er ontbrand zijn, wiens wagen vóór wist te komen; tegenwoordig echter is de voorheen ongerepte Grie, terwille van economischer beweiding, door greppels en draadwerk in gedeelten gesplitst, zoodat de St. Janshoek, bij paal 22 aan het wad gelegen — het oord, waar de „vleereboom" staat, meteen laatste wijkplaats der blauwe „stykels" [2]) — niet meer bereikt kan worden.

Nu wordt alleen nog even doorgereden tot de „wierschuur". In minder dan geen tijd is men dan uit de wagens gewipt en krioelt alles, steeds nog zingende, er om heen; vervolgens vormen zich groote kringen, en, blij dat men uit de nauwheid — hoe knus ook — dier vehikels verlost is, danst en speelt en zingt men in den zomerschen zonneschijn. En alles, alles bruist van uitgelaten levensvreugde.

De negen voerlieden en de speelman vormen een afzonderlijke groep en zorgen dat geen oogenblik het gezang verflauwt. Die jolige kerels: alles aan hen leeft en beweegt, als ze met stentorstem hun liederen elkaar toe- en tegenzingen. En zonder uitzondering, tot de oudsten toe, blijken het uitstekende dansers te wezen, die met jeugdig vuur en jeugdige volharding en overmoed straks *„Hei, 't was in de Mei"* (II no. 17) weten mee te dansen.

Ondertusschen dienen vlugge handen verfrisschingen rond. Weer andere liederen weerklinken: in schaduwlooze vroolijkheid brengt men de snel-omvliegende uren door en, als de feestvreugde nog onverflauwd, ja, nog stijgende is, vertrekt men, veel te vroeg naar ieders zin — maar de traditie wil het aldus — naar Oosterend, waar lange tafels met koffiegerei al staan te wachten en men de meegebrachte boterhammen doet verdwijnen. Maar vóór 't zoover is, dient er daar nog heel wat gedanst.

En hier was het, dat ik vele boerendansen, deels trouwens wel bij name gekend, zag en leerde.

De voerlieden gingen hierbij voor, als de kenners bij uitnemendheid van sommige daarvan. En voorwaar, zij deden het met volle toewijding! Zij dansten met een fanatieke geestdrift; de baardige koppen met hun scherpe profielen als in extatische vervoering naar boven gericht. En de speelman, de onmisbare Jan Bakker, speelde de karakteristieke rhythmen met een onschokbare regelmaat in schier eindelooze herhaling.

Eerst kwam de *„Schotsche Vier"* (I no. 17, II nos. 15 en 18); dan *„Jan Pierewiet"* (I no. 20); daarna *„Eerst maar met je eigen meid"* (T. V. no. 12); ten slotte *„Rielen"* (I no. 19).

En de vroolijkheid steeg ten top bij deze pittige, plomp-gracieuse dansen.

Nu eens stond men in een grooten kring, dan weer loste deze zich op in kleinere groepen, waarin men zich op kunstige wijze

---

[1]) = drinkgat voor de ossen.

[2]) Eryngium maritimum, de blauwe zeedistel.

voor elkaar langs of om elkaar heen bewoog; dan weer danste men getweeën, onvermoeid, botsingen vermijdend, zijn weg zoekende door de dwarrelende menigte.

Tenslotte echter schaarden allen zich om de gereedstaande tafels — danslust ten spijt toch welkom — en onder den maaltijd luwde even het geroezemoes.

En al gauw klonk nu het sein voor den aftocht, de wagens kwamen voor en namen hun luidruchtige lading weer in, om opnieuw, en nu zonder ander oponthoud dan even bij de „oussedôbbe" en de drie „syltjes", voort te deinen, terug naar Midsland.

En de blanke huiven schommelden weer op een lange rij in het langzaam verbleekende licht. En het gezang ook klonk gedempter.

Boven de duinen ging de zon onder in een verstilde en transparante lucht, en wijd strekte het schoone eiland zich aan den voet der duinen uit in den stervenden zonneglans . . .

* * *

Als de duisternis is gevallen en het dorp droomend ligt in avondlijke stilte, hooren de achtergebleven, rustig op hun stoepbanken gezeten ouden, eerst zacht, dan sterker, immer aanzwellend, naarmate de wagens naderen: *„Wat hoor ik hier in 't midden ven den nacht"* (II no. 7).

Dan plotseling, als de stoet den hoek om komt, vreemd rumoer en flakkerend licht van flambouwen. Nog even gaat het de kerk om, koekjes strooiend voor de opgebleven kleinen, steeds langzaam en plechtig, als een litanie, het nachtelijke lied zingende, — en dan behoort ook dit rijfeest weer tot het verleden.

Maar eerst nog tot slot — in een der herbergen, met haar donker-gezolderde gelagkamer, waar hangen schoongeborduurde trouwschilderijen en een overdagsche en een nachtelijke Vesuvius — nogmaals een vroolijke danspartij. En in de stampvolle ruimte wordt met algeheele toewijding weer gedanst van *„Flip"* (I no. 21) en van *„Zoo draait hij er zijn draadje"* (I no. 18); en van *„Hakke-toone-één-twee-drie"* (II no. 16); en van *„Jaap, sta stil"* (T. V. no. 18), en van *„Trij 'ris trapje"* (I no. 16), en dan ook andere dansen van 's middags.

Jan Bakker is hierbij eerst recht in zijn element. Hij zit op een stoel op een tafel en rhythmeert met energiek hoofdknikken, zwaaien van het bovenlijf en voetgetrappel de dansmaat, en hij laat de zware harmonica-klanken pijpen in snelle opeenvolging door de van rumoer vervulde ruimte en hij zingt daarbij, zingt, . . . dat de aderen hem op het voorhoofd zwellen. Hij is de geïncarneerde Beweging. En met zóó'n speelman zou men nog rustig op zijn stoel kunnen blijven?

* * *

Na elken dans staan de meisjes bijeen, in haar fraaie, witte kleedjes, beschroomd, doch met roode wangen en kloppende harten, en nippen van hun glaasje „Witte Onschuld", of drinken „koegeltsjesbier".

Maar de jongens zitten dan bij de tafels met een kroes bier voor zich en monsteren met welgevallen de schare jongedochters tegenover hen, en doen alvast een keuze voor den volgenden dans.

Ach, wat zou ik willen, dat iets van die kleurenwemeling, van die uitbundige en toch nimmer bandelooze vroolijkheid terugkeerde in onze geciviliseerde stadsgenoegens.

Herinnert ge u den glunderen meester, de ziel van menig feest? Hoe slooft hij zich uit; hoe weet hij overal te helpen; hoe voelt hij zich nog jong te midden van zijn jongens en meisjes; hoe welverdiend wordt hij tenslotte hoog verheven op schouders rondgedragen!

En zoo danst men door, tot over middernacht. Als 't dan eindelijk afgeloopen is, worden de meisjes thuisgebracht, langzaam, langzaam . . . . Maar daar wil ik niets van verklappen.

Soms staat er een nieuwsgierige achter een boom op de loer, met een verborgen lantaarn in de hand, en fel streept dan plotseling een verraderlijk zoeklicht over den weg en over een onthutst menschenpaar . . . .

En als dan eindelijk de meisjes thuisgebracht zijn — hoe moeilijk en langdurig dat afscheid bij 't hekje — dan is 't voor dien dag gedaan, werkelijk heelemaal gedaan.

Maar 't heeft toch nog een staartje . . . . Een paar dagen later

n.l. volgt de „afrekening", een allerwege welbekende instelling, hier bestaande uit een gezelligen avond, waar men eerst thee en andere dingen drinkt en spelletjes speelt, waarna men natuurlijk weer met dansen sluit.

Daar nu zingt men, terwijl allen met over elkaar gekruiste armen elkander de hand reiken en op de maat heen en weer wiegelen, om tenslotte op en neer te wippen: *„Buurman, ik heb je meer gezien . . . ."* (I no. 15) en men speelt pandverbeuren en zingt van: *„Zeg, buurvrouw, hier ontvangt ge een kap van mij . . . ."* (II no. 10), van: *„Een koe, die op den toren zat . . . ."* (T. V. no. 21) en van: *„B met een a: Ba"*, alle erg grappige spelletjes, waarbij men zich machtig amuseert.

En ter afwisseling, daar tusschen door, klinken tal van liederen, waaronder welbekende, als: *„Drie schuin tamboers"* (II no. 3), *„Van twee koningskind'ren* (I no. 2), *„Het lied van Curaçao"* (I no. 1), of wel van: *Als de rombom heeft geslagen"* (I no. 13), en menige strophe van het even levendige als boeiende kermislied: *„De meid en de moordenaars"* (I no. 7). Maar dit laatste niet heelemaal; daar is het véél te lang voor.

Doch daar heb je de speelman! Vlug worden tafels en stoelen aan kant geschoven, Jan Bakker bestijgt zijn eigenaardig podium, de gelagkamer vult zich en men danst weer, dat het een lust is, want dat verveelt nooit.

Zóó nu is het verloop van deze feestelijke trilogie: „broskoer opmeitsje" — „op 'e rîd" — „afrekening", van dit groote zomerfeest, oase in het eentonig-huishoudelijke dorpsbestaan.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

LIEDEREN

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

I. MATROZENLIED. [1])

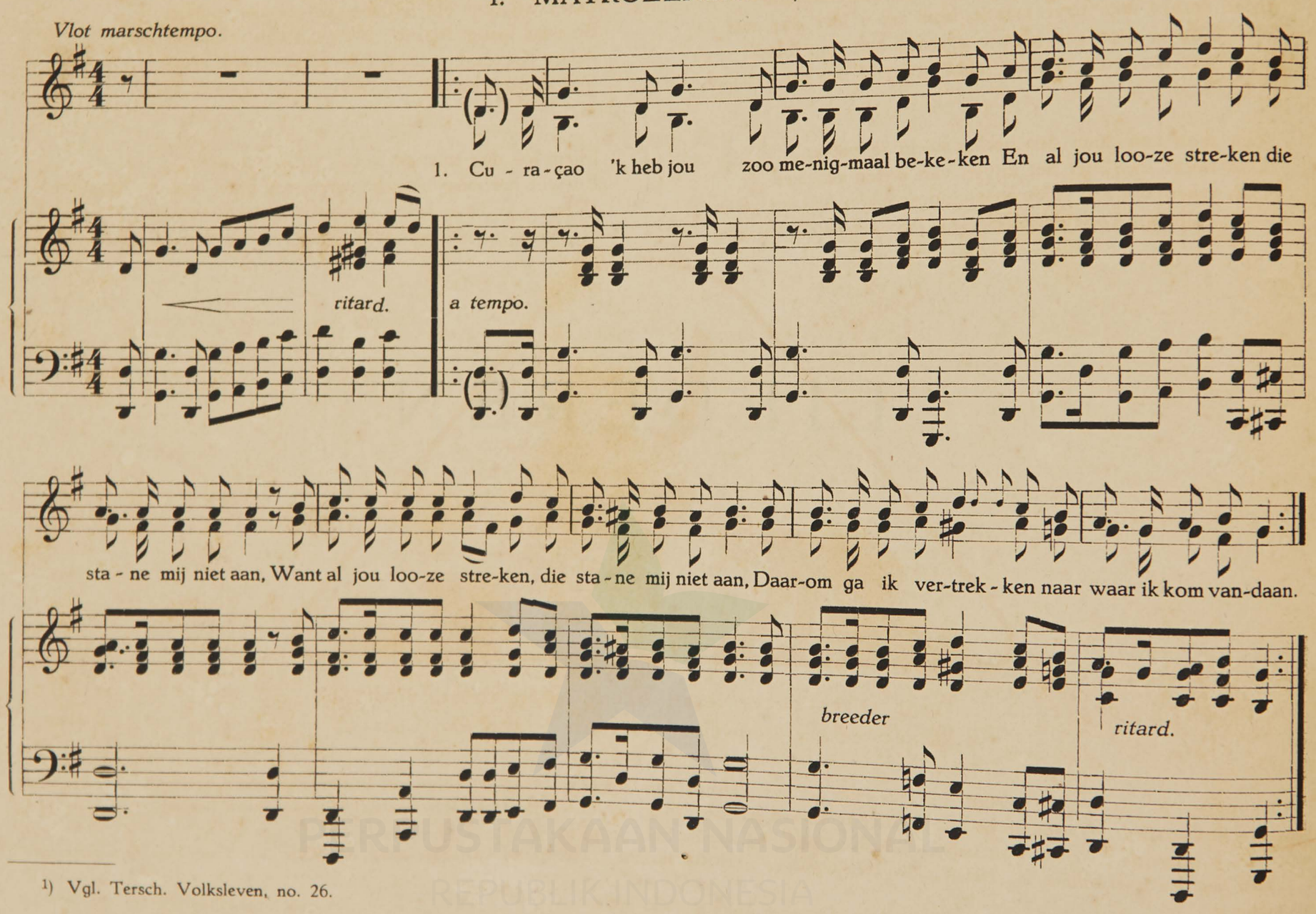

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 26.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

2.

'k Kwam laatst met haast al door het Heerestraatje,
Men sprak: mijn lieve maatje, kom zet u hier wat neer
En drink er eens een glaasje en rook een pijp tabak;
Dan met die looze streken raakt het geld ons uit den zak.

3.

Een zoen kan doen den heelen nacht te blijven,
Dan hoort men niet het kijven van onzen officier;
Dan raken wij aan 't dwalen, zoo dronken als een zwijn,
Het schip ligt voor de palen, aan boord moeten wij zijn.

4.

Laten wij eens blij te zaam de glaasjes klinken
En eens lustig drinken: wij gaan naar Holland toe!
Adieu Karzouse meisjes en vaderlandsche bruid,
Wij drinken nu voor 't laatste onze glaasjes uit.

5.

Maak los den tros, de voor- en achtertouwen
En wilt het maar aanschouwen: wij gaan naar Holland toe!
Waar is er beter leven dan bij een echte vrouw:
'k Verzeg er alle vrouwtjes voor van 't land van Curaçao.

' Waar is er beter leven dan bij een echte vrouw,
'k Verzeg er alle vrouwtjes voor van 't land van Curaçao.

Dit pittige lied is uit het midden der 18de eeuw tot ons gekomen. Men moet het, samen marcheerende, luidkeels gezongen hebben, om de klinkende rijmen en den straffen rhythmus op de volle waarde te kunnen schatten. 't Lied is allerwegen waar Nederlandsch gesproken werd bekend geweest en wordt ook nu nog gezongen (o. a. in West-Indië). In de 70er jaren nog was het zeer populair.

Men kan den tekst vinden in *„Het Vrolijke Bleekersmeisje"*, behalve strophe 4, die uit een eenigszins ouder leesboekje *„De Twee Vrolijke Confraaters"* afkomstig is.

De melodie is een vervorming van de befaamde *„Dessauer Marsch"* („So leben wir . . . .").

II. DAAR WAREN TWEE KONINGSKIND'REN. [1]

In ballade-toon.

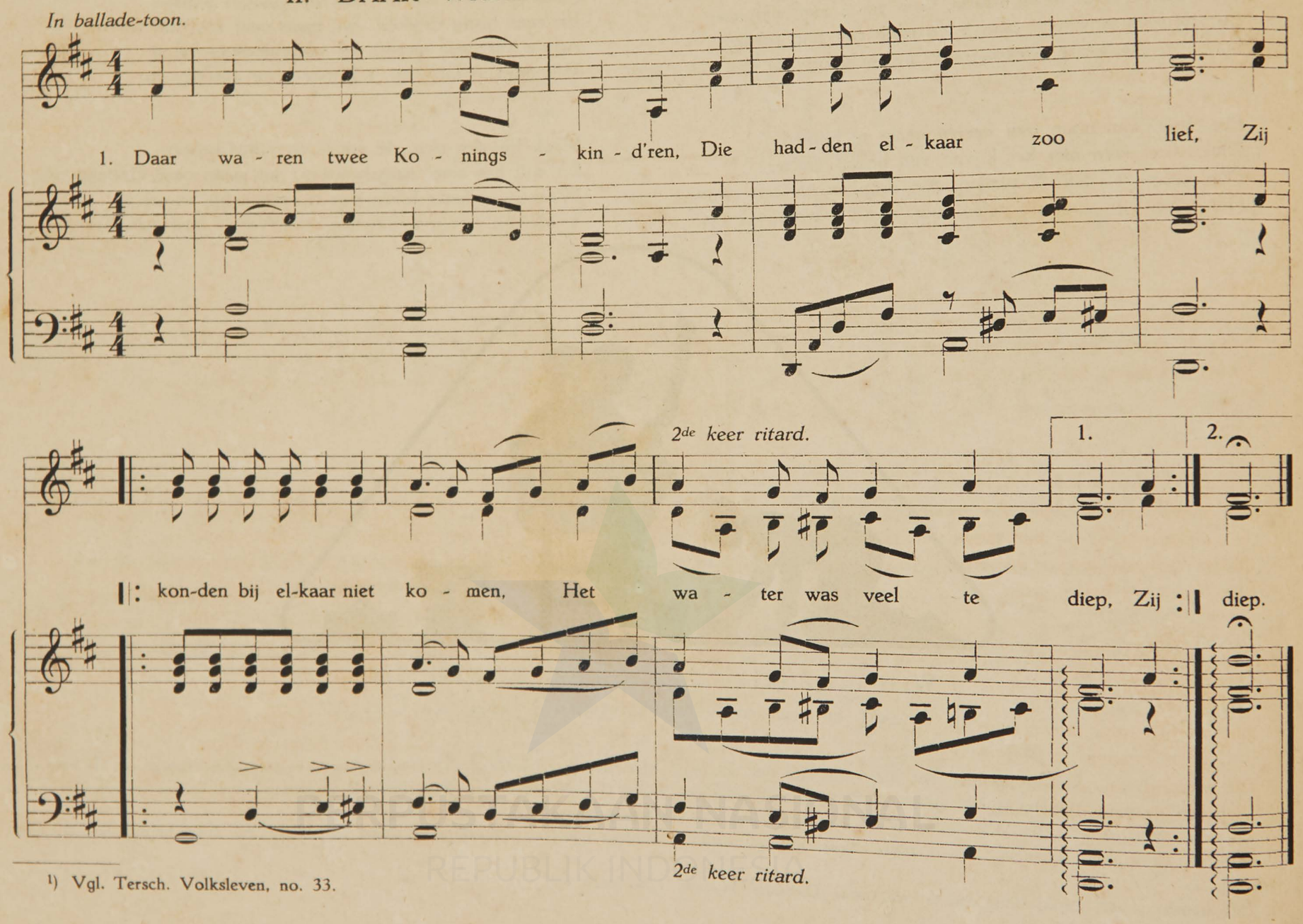

[1] Vgl. Tersch. Volksleven, no. 33.

2.

't Was 's nachts om twalef ure,
Dat 't meisje lag in haren droom,
Dat haar zoeteliefje was verdronken } *bis.*
Al in den waterstroom.

3.

Het meisje sprak tegen haar moeder:
— „Wat doet mijn hoofdje zeer,
Mag ik straks een klein half uurtje } *bis.*
Gaan wandelen langs het meer?"

4.

De moeder sprak tegen het meisje:
— „Alleen kunt gij niet gaan,
Neem dan uw jongste broertje, } *bis.*
Dan kunt gij henen gaan."

5.

Het meisje sprak tegen haar moeder:
— „Mijn broertje is veels te klein,
Hij verjaagt mij al de vogelen, } *bis.*
Die aan den meerkant zijn."

Hij verjaagt mij al de vogelen
Die aan den meerkant zijn.

6.

De moeder ging naar de kerke,
Het meisje ging haren gang,
Zij wandelde, ja, zij wandelde, } *bis.*
Tot zij bij een visschertje kwam.

7.

Het meisje sprak tegen den visscher;
— „Wilt gij verdienen een loon,
Werp dan uw net in het water } *bis.*
En visch er een koningszoon."

8.

Het eerste, dat hij vischte,
Dat was een koningszoon,
Zij kuste zijn doodelijke lippen, } *bis.*
Zij kuste zijn doodelijken mond.

9.

De klokken begonnen te luiden,
Zij luidden klein en groot,
Geen mensch wist wat het beduidde, } *bis.*
Maar de koningszoon was dood.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Droevige resten van een onzer schoonste middeleeuwsche zangen. De Hero- en Leander-sage, die er het onderwerp van uitmaakte, zou men hierin bezwaarlijk meer kunnen herkennen. In plaats van:

Zij konden bij malkander niet komen,
Het water was veel te diep.

bijna overal waarachtig het burgerlijke:

Zij konden van elkaar niet scheiden,
Zij schreven elkaar een brief!

Men hoort niet meer van het nachtelijk overzwemmen, van de richting-gevende kaarsjes, van de booze vrouw: het „vilynich vel", van den ring, van haar wanhoopsdaad. En desondanks zingt men, wat nog over is, met graagte.

Dit lied is zeer algemeen verspreid geweest in ons land. Ik trof het, op de hier gegeven wijze, thans nog aan op Terschelling en de provincies Groningen en Drente; in Utrecht (Culemborg) op een verwante, doch in $^6/_8$ maat staande melodie.

In de *„Driemaandelijksche Bladen"* XI 46 wordt de tekst gegeven nagenoeg zooals ik hem hier geef; alleen is daar nog een strophe meer opgenomen:

Zij nam hem op haar armen
En droeg hem aan den kant van de zee.
Zij zegt: „Adieu, nu willen wij varen
En 'k vaar altoos met met je mee."

De stof van deze ballade is een onder alle Indo-Germaansche volken bekende sage. Men vindt hem b.v. terug in de Voor-Indische Pendschab (het vijfstroomenland), waar de hoofdpersonen Hîr en Rânjha heeten. Hoewel men hier de geschiedenis van Hero en Leander reeds in de 14de eeuw kende (Dirc Potter, *„Der minnen loep"*), behoeft dit daarom toch geen bewerking naar het Grieksche voorbeeld te wezen. (Kalff).

Reeds in de 12de en 13de eeuw zouden, waarschijnlijk Nederlandsche, kolonisten, de sage naar Moravië gebracht hebben. (Kalff).

In geheel Duitschland ook is dit een der meest geliefde liederen (zie Erk u. Böhme I 289 sqq.), evenals in Zweden (Geyer och Afzelius *„Svenska Folk-visor"*, 1814, no. 20) en in Denemarken (*Udvalyte Danske Viser*, Vde deel, no. 20).

De hier afgedrukte wijze is in ons land verre van de eenige geweest. Men vergelijke de melodieën opgenomen bij Coers (III p. 122), van Duyse (I p. 232 sqq.) en 't *Ned. Volksliederenboek* (van het Nut) (I, 9de dr.) no. 61. Zij gelijkt overigens opvallend veel op die van *„Ich hab' mich ergeben"* (Duitsche volkswijze van 1823, te vinden in *„Liederschatz"* I, p. 245).

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

III. JEAF SKÎLGERLÂN. [1])

Statig.

Tekst van Ds. J. Bakker.
Melodie van Onderw. Rotgans.

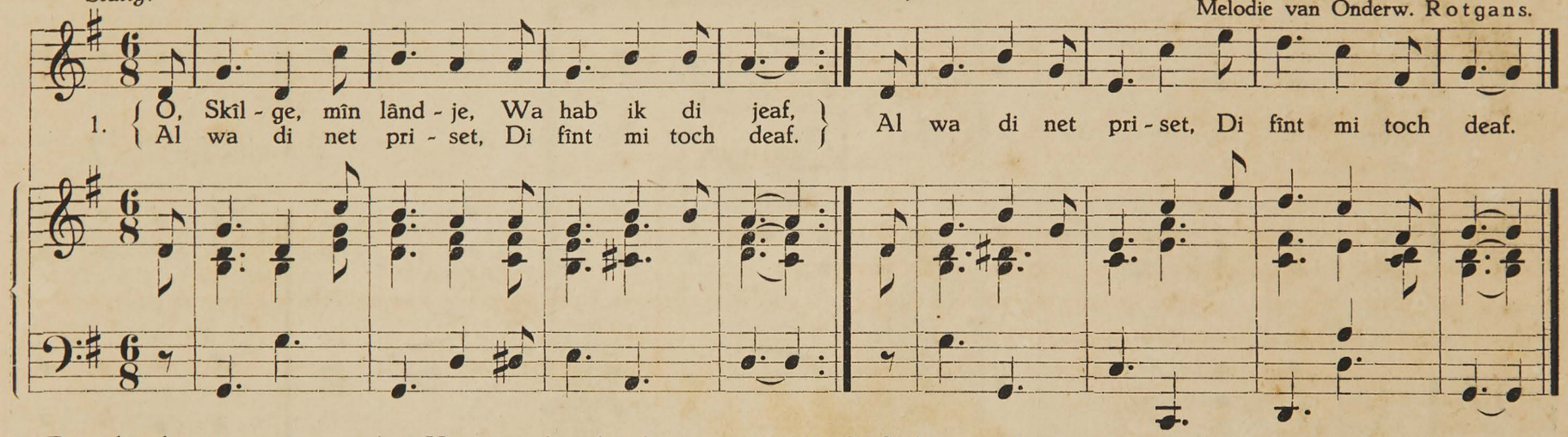

2. Dan slût ik mîn earen,
Of, geet it te bont,
Dan kan ik net swije
Mar straf se terstont. } *bis.*

3. O, Skîlge, mîn lândje!
Soa droeg in soa heag,
Wat leisto dir frolik,
De Noardsé in 't eag. } *bis.*

4. Hoa trots bin dîn dunen,
Hoa wît is dîn sân,
Hoa griën bin dîn helmen,
Min jeaf Skîlgerlân. } *bis.*

5. O, Skîlge, mîn lândje,
Do leist mi oan 't hart,
Wa di net 'ris priset,
Di dogt di to kort. } *bis.*

6. Soa fest asto stea(t)ste,
Soa fest op dîn sân,
Wes fol brave minske,
Mîn jeaf Skîlgerlân. } *bis.*

De tekst werd door ds. J. S. Bakker, in de (Wester-) „Skîlger tongslag" gedicht in 1854, en verscheen in 't Friesch jaarboekje „*Swanneblummen*" van 1855 in druk; de muziek is van de hand van den onderwijzer Rotgans. — Vroeger bijna uitsluitend tot West-Terschelling beperkt, is dit lied allengs ook naar het Oostelijk deel van het eiland doorgedrongen en nu een echt volkslied geworden. Men zingt het langzaam en plechtig. — De melodie begint mooier dan ze eindigt; na de tweemaal herhaalde stemmingsvolle beginperiode, verwacht men méér, dan zoo'n armzalig melodisch staartje. — De vijfde strophe wordt dikwijls weggelaten.

O Skîlge, mîn lândje, do leist mi oan 't hart.

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 30.

IV. DAAR BUITEN IN DIE VELDEN. [1])

Allegro moderato.

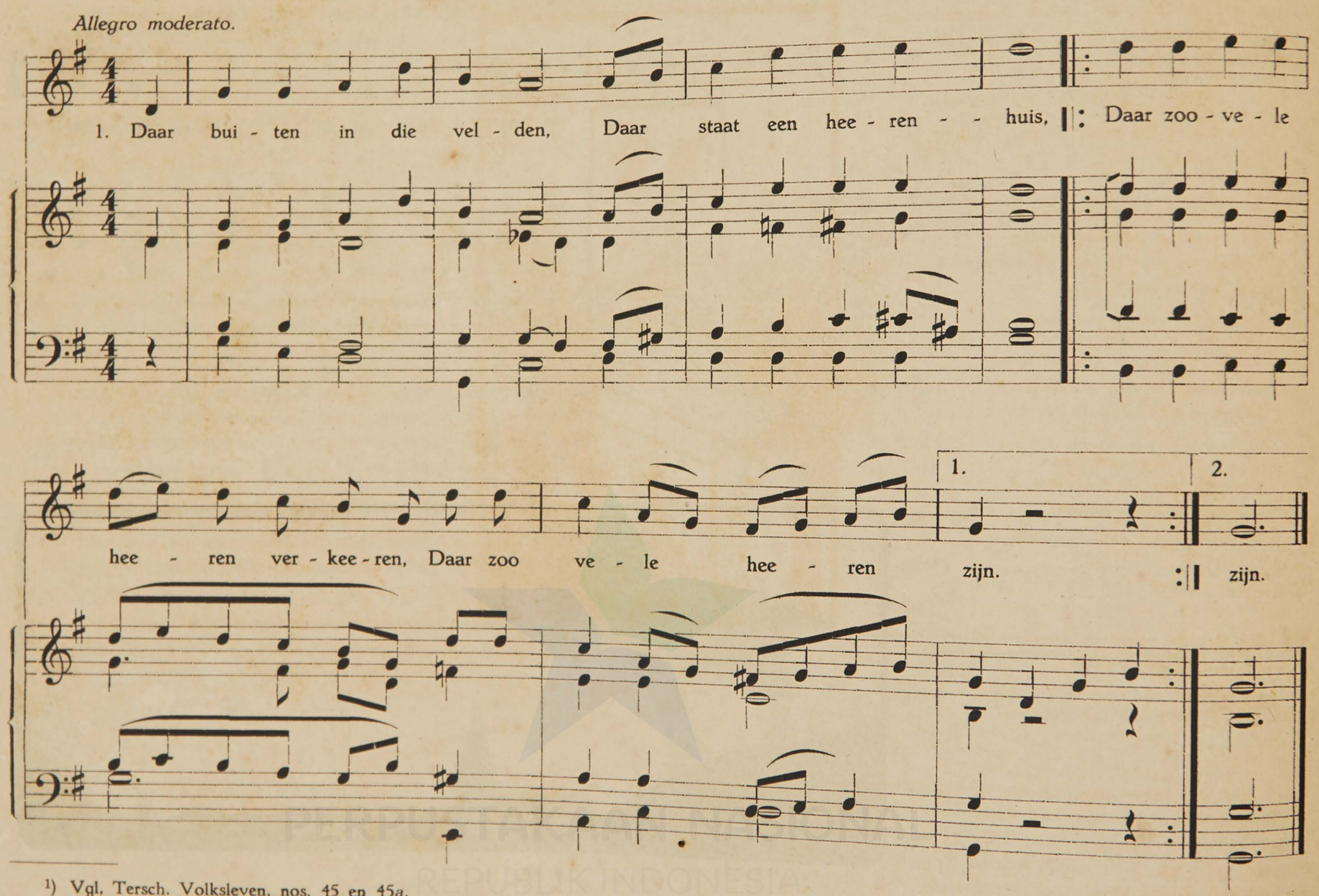

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, nos. 45 en 45*a*.

Een oude legende. In de volgende strophen komen allerlei curieuse wendingen voor. De inhoud is deze: de dochter des huizes vermoordt haar kind. De dienstmaagd wordt hiervan beticht en gestraft (str. 2, 3 en 4):

. . . . . .
„Nu zal ik jou laten hangen,
Te Franeker buiten de poort"

5. — „Zult gij mij laten hangen,
Te Franeker buiten de poort,
Dan hoop ik, dat God de Heere
Een teeken aan mij zal doen." } *bis.*

6. Drie dagen heeft zij gehangen,
Toen kwam haar zoetlief thuis;
— „Waar is mijn allerliefste,
Waar is mijn waarde bruid?" } *bis.*

7. — „Is dat jou allerliefste,
Die zelf haar kind vermoordt?
Die heb ik laten hangen,
Te Franeker buiten de poort." } *bis.*

Maar „haar zoetlief" kan dat niet gelooven.

9. Hij gaf het paard de sporen
En is er heen gegaan:
— „Hangt gij, mijn allerliefste,
Wat kwaad hebt gij gedaan?" } *bis.*

Daar zoovele heeren verkeeren,
Daar zoovele heeren zyn.

10. — „Ik hang niet, noch ik sta niet,
Maar ik rust in Maria's schoot;
De engeltjes uit den Hemel,
Die brengen mij water en brood." } *bis.*

11. Hij is naar den rechter gereden
En zegt dat zij nog leeft:
De dienstmaagd werd losgesneden,
De dochter kwam in haar stêe. } *bis.*

En ook de medeplichtigen, o. a. de moeder van „de dochter" worden zwaar gestraft:

„De juffrouw die wierd gewurgd."

Behalve op Terschelling, bleek dit lied ook in Zeeland, in Drente en op het Friesche vasteland nog bekend te zijn.

De oorsprong kon ik niet ontdekken. Wel vond ik van dit lied een andere redactie, een Nederlandsche in Friesch gewaad (uit Waling Dijkstra en T. G. van der Meulen, „*In doaze fol âlde snypsnaren*"), die een ouderen vorm weergeeft en begint:

Skuin over de groenelands [1]) heide [2]),
Daer staet er een herberg allein,
Daer fele koopluiden ferkeeren,
Daer fele koopluiden sijn.

Nog een ander lied over een verdwenen erfenis, dat bijna gelijkluidend begint, wordt op de hier gegeven wijze gezongen [3]). Over de geschiedenis hiervan zie men mijn artikel in „*Vrije Arbeid*" Februari 1917.

---

[1]) Vgl. de aanteekening bij no. 12 van dezen bundel.

[2]) Een voorlooper van een ander, ook op Terschelling bekend lied: „*Naar het Rozenland . . .*" (*Tersch. Volksl.* pag. 50), n.l.: „*Naar Oosterland wil ick varen*" (*v. Duyse* I, pag. 720) heeft in strophe 1, regel 4: schier over der heyde. Niet onmogelijk is de aanvangsregel van bovenstaanden tekst daarnaar gevormd. Vele oude liederen toch loopen in lateren tijd eenigszins door elkaar en doen telkens aan elkander denken. Geen wonder trouwens, waar dikwijls slechts mondelinge overlevering voor uitsterven behoedde.

[3]) en ook op nog andere.

V. VIER FRANSCHJES OP DE BAAN. [1])

Ernstig verhalend.

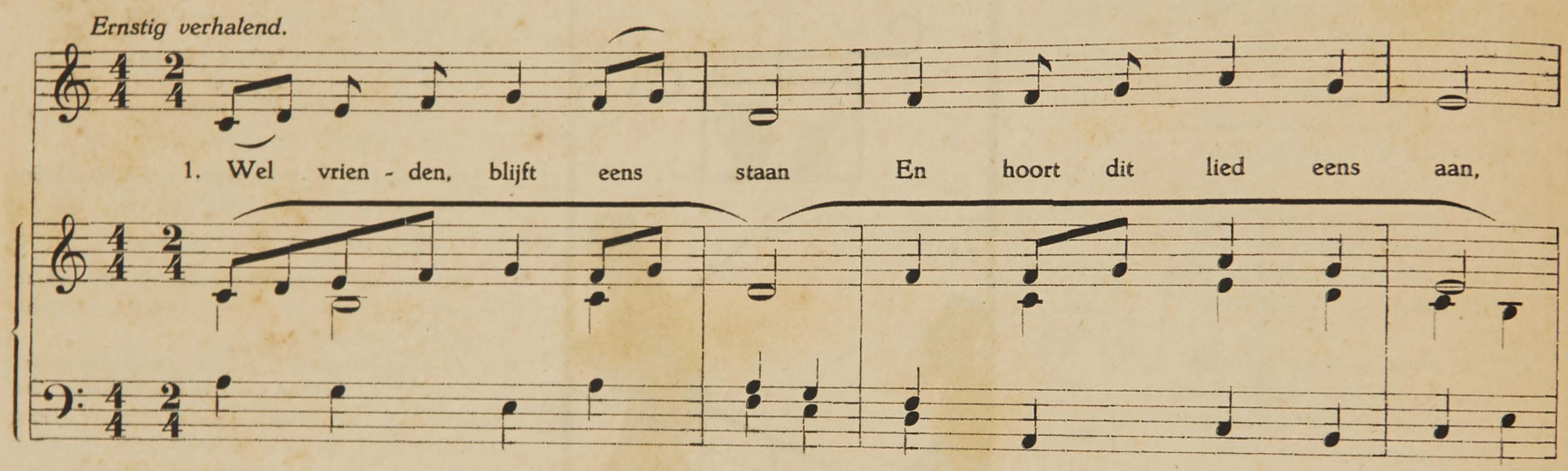

[1]) Verg. Tersch. Volksleven, no. 37.

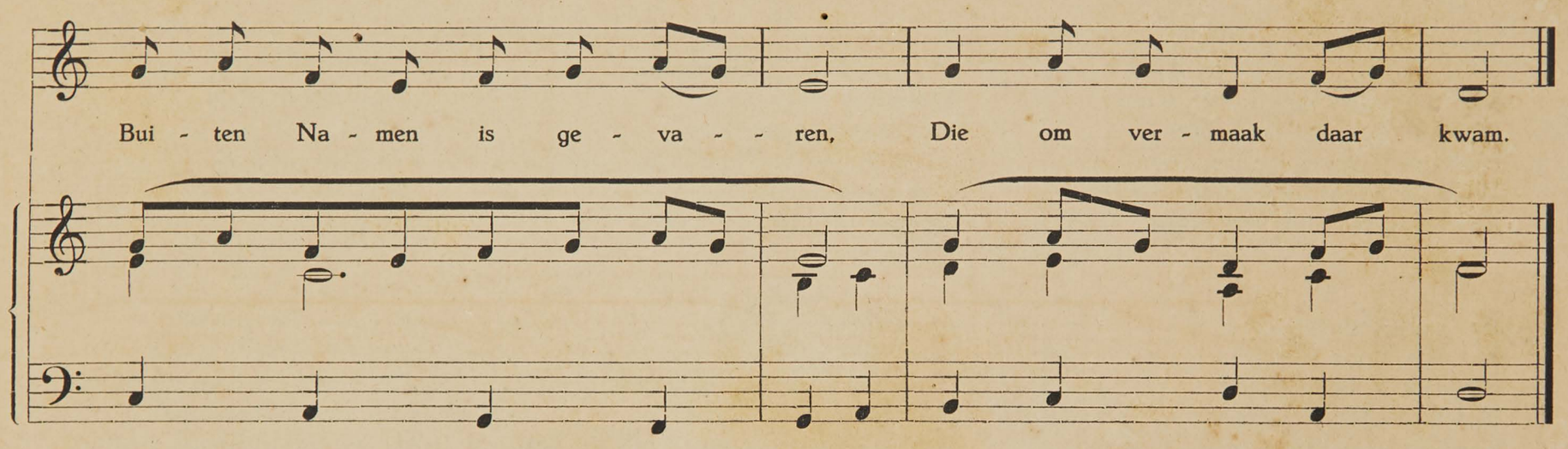

2.

Met haren serviteur
Dacht zij aan geen getreur,
Maar raakte in groot lijden:
Vier Franschjes op de baan
Sprongen uit het bosch bezijden,
Vielen deez' jonkman aan.

3.

Met een boosheid zeer groot
Schoten zij deez' jonkman dood
In 't bloeien van zijn jaren;
Deez' maagd zoo jong en teer
Was alzoo in groot bezwaren
En riep: „geef mij kwartier".

Maar ook haar wilden de booswichten te lijf (str. 4).

5.

Met al zoo'n groot getraan
Riep zij Heer Jezus aan:
„Ach, wil toch mijner ontfermen."
Een ruiter op dit pas
Hoorde deze maagd zoo kermen,
Die van de Spaanschen was.

6.

Hij vond de Franschen hier;
Terstond zoo riep hij fier:
„Och, houd toch op met klagen,
Gij, overschoone maagd,
'k Zal voor u mijn leven wagen,
Bid, dat het God behaagt."

7,

Met een koelbloedigheid
Heeft hij terstond gezeid:
„Wat komt mij hier te voren?"
Nam toen zijn rapier in d'hand
En hij gaf zijn paard de sporen,
Dat vloog schier door het zand.

8.

„Ja Franschen, voor het lest,
Doet tegen mij uw best,
Ik zal u niet ontloopen.
Het is met u gedaan,
Met den dood moet gij 't bekoopen,
Of gij moet mij verslaan."

Z. O. Z

9.

Twee Franschen schoot hij dood,
Maar nu kwam de grootste nood,
Want hij kon niet meer laden,
Heeft toen zijn rapier aanvaard,
Want hij mocht hem [1]) wel beraden
En sprong toen van zijn paard.

10.

De Spaansche ruiter was
Met zijn rapier zeer ras:
Hij heeft ze bei verslagen.
Zijn gramschap is vergaan:
Toen zij ter aarde lagen,
Sprak hij deez' maagd toen aan:

11.

„Wel overschoon jonkvrouw,
Ik ben vol wonden nou,
Vol wonden en blessuren."
— „Rijd mij, daar mijn vader woont,
Daar zal ik u doen genezen,
En kiest mij voor uw loon."

12.

Zij reden op dit pas
Naar haren vader ras.
De maagd ging hem verkonden;
„Ach vader, deze vriend,
Wil verbinden zijne wonden;
Hij heeft het wel verdiend.

13.

Want hij heeft mij verlost;
't Had licht mijn leven gekost,
Ja, vader, vol van waarde.
Vier Franschen op de baan,
Die mij tot oneer vaarden,
Heb ik hem zien verslaan."

14.

De vader was verblijd
En heeft terstond gezeid:
„Die vriend zij waar geprezen.
Voor zijne kloeke daad
Zult gij zijn huisvrouw wezen,
Zoo God hem 't leven laat"

15.

De ruiter, die genas
In negen dagen ras;
Tot loon wierd hem gegeven
Deez' maagd zoo jong en teer.
Voor het wagen van zijn leven
Is hij nu een edel heer.

De tekst kan men ook vinden in het liedboekje „*De Nieuwe Overtoomsche Marktschipper*".

De mooie melodie staat in een kerktoon en wel in de Dorische. Dat er iets bijzonders aan is, bemerken de Schellinger zangers wel, zonder natuurlijk precies te weten waar 't aan ligt: „Een zware melodie" zeide men mij.

Merkwaardig toch, dat zoo'n paar kerkzangwijzen de eeuwen overleefden, al slopen dan ook in maat en melodisch verloop ongetwijfeld eenige veranderingen in.

In katholiek gebleven landen is dit natuurlijk een minder opvallend verschijnsel en zoo vinden we b.v. in Vlaanderen en Frankrijk verhoudingsgewijs meer van dergelijke melodieën. (Men zie de statistische tabel bij Jul. Tiersot, *Histoire de la chanson populaire en France*, p. 309).

---

[1]) = zich.

Zÿ reden op dit pas
Naar haren vader ras.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

VI. ER ZOU EENS EEN MAGETJE.[1])

Eenvoudig verhalend.

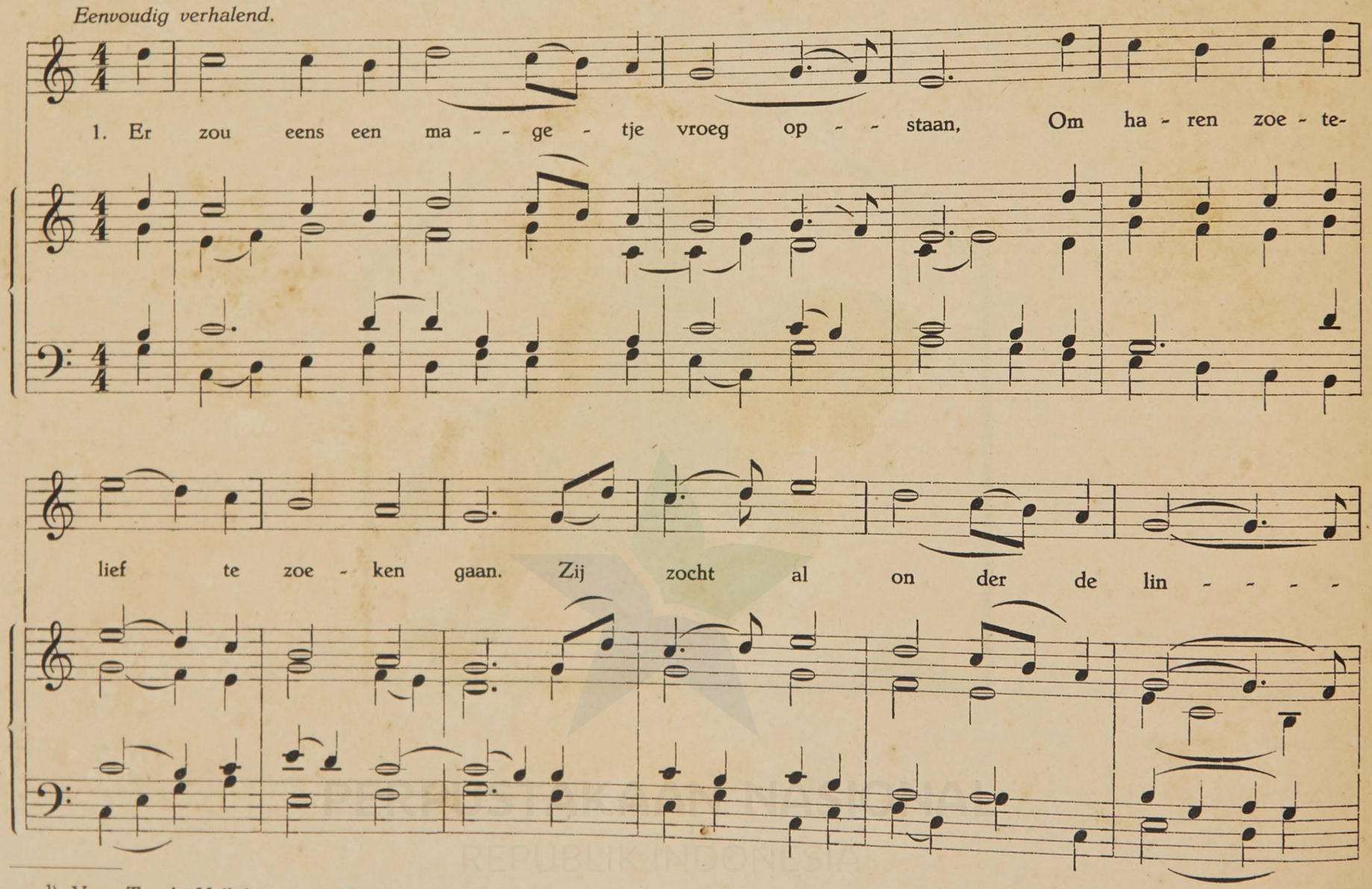

[1]) Verg. Tersch. Volksleven, no. 36.

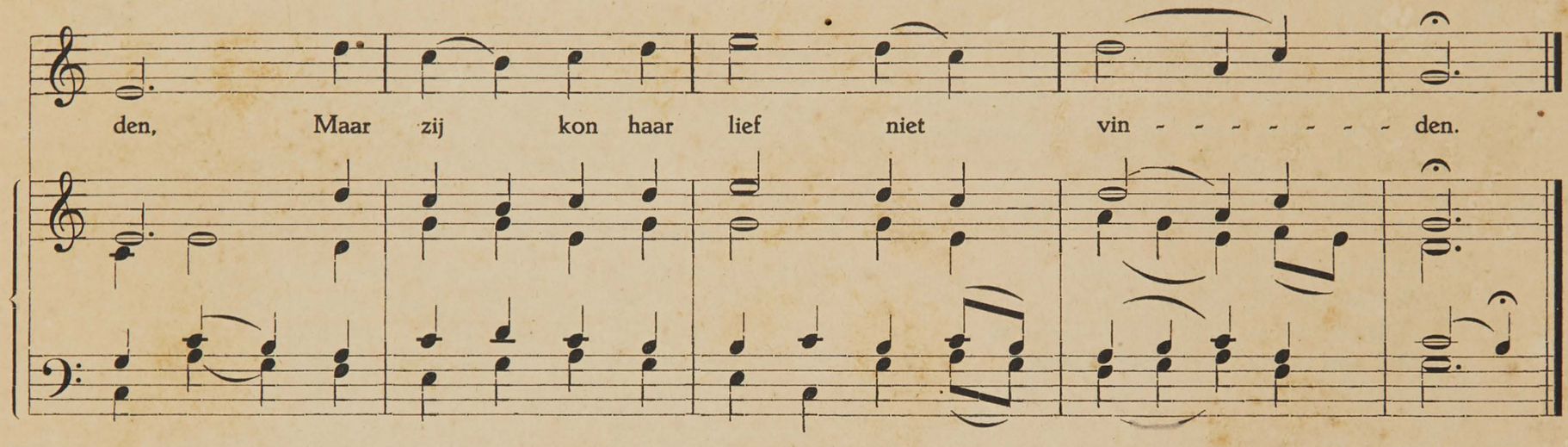

2.

Met kwam daar een heertje aangaan,
En sprak: „lief kind, wat doet gij hier te staan?
Of telt gij alle groene boomen
En alle gele gouden rozen?"

3.

— „Ik tel de groene boomen niet,
En alle gele gouden rozen,
Ik tel de groene boomen niet,
Ik pluk alle gouden rozen niet.

4.

Zulks kan mij geen blijdschap geven,
Maar wel om in den echt te leven:
Ik heb er mijn liefje verloren,
En kan geen tijding van hem hooren."

Met alle meisjes die bij hem zijn.

Z. O. Z.

QPCARD 101 V2

5.

— „Hij is er op Zeelands-douwen
En hij verkeert met een ander schoon vrouwe."
— „Zoo hoop ik dat God zijn leidsman mag zijn,
Met alle meisjes, die bij hem zijn."

6.

Wat trok hij uit zijn mouwen?
Een ketting van roode gouwen,
„Die ik, schoon kind, u wil schenken,
Wil aan uw lief niet meer denken."

7.

— „Al waar de ketting nog eens zoo lang,
Dat hij van den hemel tot d' aarde hang,
Veel liever wil ik ze verliezen,
Dan dat ik een ander lief wil kiezen."

8.

Toen ontroerde de heer zijn bloed:
— „Schoon kind, zie wel voor wat je doet.
Gij bent er mijn rechte huisvrouwe,
Ik wil nooit er een ander trouwen."

De tekst, gelijk hij hierboven gegeven is, is weer bekend geworden (of bekend gebleven) door *„De Nieuwe Overtoomsche Marktschipper"* (Wijs: zooals 't begint). Verder is hij nog te vinden in: *„De Lammerenvreugd"*, 9de dr., A'dam 1778, en in *„De Nieuwe Vermakelijke Utrechtsche Minstroom"*. Ook is hij indertijd opgenomen in den bundel *„Studentenliederen"* (Groningen 1885).

Kalff meent, dat dit lied, waarvan de stof ook elders, met name in Duitschland en Denemarken bekend was, hier te lande in 't laatst van de 15de, misschien 16de eeuw, voor 't eerst gezongen is.

Vergelijking met de oude Duitsche teksten (Erk u. Böhme I, p. 236—244), doet zien, dat het „heertje" oorspronkelijk een ridder was, die vermomd bij zijn geliefde terugkomt, om haar trouw op de proef te stellen. Als het blijkt dat zij nog steeds op hem wacht en van geen ander wil weten, ja, zelfs de beweerde ontrouw van haar minnaar weet te vergeven, werpt deze plotseling zijn vermomming af: *Doe ontroerde de heer zijn bloed . . .*

Ook de *lindeboomen* (str. 1), vaak in gezelschap van „het nachtegaaltje", zijn in de middeleeuwsche lyriek vaste attributen van liefde's spel:

De sterren hoghe saten,
Het maentjen so clare scheen,
De maget liet haer dalen
Op eenen blauwen steen,
Aldaer dat clare water spranc,
Daer bij so stont een linde,
Daer de nachtegael sat en sanc.
(*Oudt A'damsch Liedboeck* 1591).

De middeleeuwsche *mouwen* (str. 6) schijnen veel bergruimte geboden te hebben. Zoo vinden we elders:

Hi troc uut synder mouwen
Een syden snoerken fijn, . . .
(*Antw. Lb.* 1544, Die Vrouwe van Lutsenborch, str. 23).

En zelfs:

Goed vrouwtje! goed vrouwtje!
Heb je niet een wafel of twee,
Ik steek ze al in mijn mouwtje.
(v. Vloten, *Baker- en kinderrijmen* II, 62).

Vgl. ook de uitdrukking: *ze achter de mouw hebben.*

De uitdrukking „*roode gouwen*" (str. 6), of, zooals het hier oorspronkelijk luidde: „rood van gouwen", is waarschijnlijk uit het Duitsch overgenomen. In talrijke middeleeuwsche liederen treffen we dit adjectief als vast epitheton aan:

Daer staet een clooster in Oostenrijc,
Het is so uel ghecieret
Met silver ende roode gout,
Met grauwen steen doormoeret.
(*Antw. Lb.* 1544, no. 221).

Wat sal men dat soetlief nu geven?
Een keten fan goud so road.
(*In doaze fol âlde snypsnaren*).

Nu de melodie. Van Duyse geeft er, gedeeltelijk op andere, aanverwante teksten, verscheidene. Die hij geeft onder C en D gelijken nog het meest op de onze, maar wijken er toch in veel van af. De eerste van beide moge hier volgen:

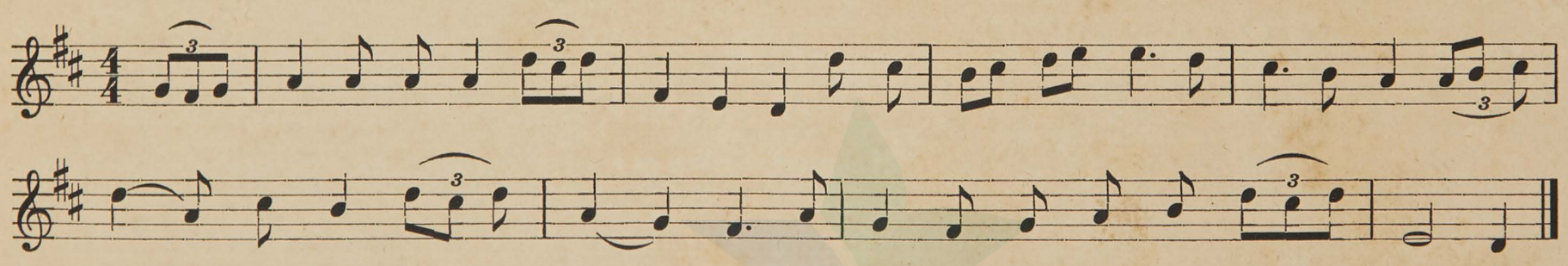

De eerste drie regels hebben nagenoeg denzelfden cadens, de vierde echter toont, vergeleken bij onze melodie, een afwijking, die haar kenmerk op de geheele wijze drukt: zij staat n.l. daardoor in een moderne dur-toonsoort; de onze echter sluit voor ons gevoel op de onderkwart, en bewijst door haar bouw te staan in een kerktoonschaal, en wel over 't algemeen in de z.g. mixolydische, alhoewel niet geheel zuiver. Dergelijke gemengde melodievorming komt veel vaker voor. (Vgl. dr. J. G. R. Acquoy, *Geestelijke Liederen en Leisen*).

Met de voorgaande melodie is de hier gegevene de eenige in een kerktoon, die ik op Terschelling vond. Elders vond ik nog enkele meer. (Vgl. de derde reeks van deze serie, nos. 5, 7 en 17).

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

VII. DE MEID EN DE MOORDENAARS. [1])

Levendig verhalend.

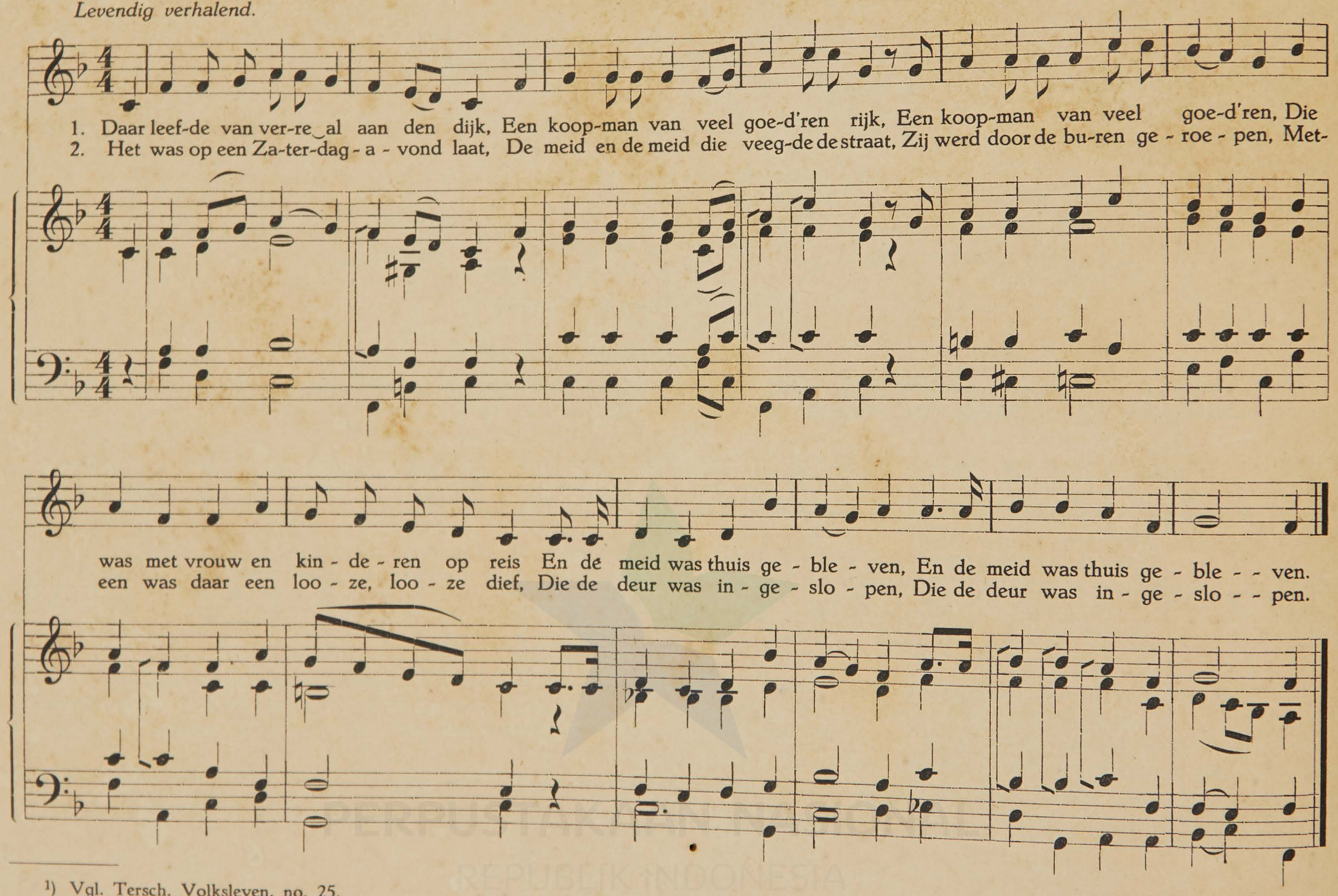

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 25.

3. Het meisje sloot haar venster en haar deur
En zong er een liedje zonder getreur:
„Geen mensch kan mij verrassen."
Toen zij daar midden aan den maaltijd zat,
Daar kwam de dief aankrassen. (*bis*)

4. „Goeden avond, goeden avond, juffrouw koen,
Kan ik er vanavond u gezelschap doen?"
De meid verschrok daar tegen
En sprak: „wel vent, wat doe jij hier,
Ik dacht, dat ik was alleenig." (*bis*)

5. De dief, die sprak met een hollen klank:
— „Ik kom hier om geen spijs noch drank,
Ik kom om geld te halen:
Maak open je kisten en je kasten en kantoor,
Of ik zal je van kant gaan maken." (*bis*)

6. De meid ontsloot haar kasten en kantoor
En zong er een liedje zooals 't behoort:
„En zeg, hebt gij geen vrouw?"
— „Ik heb er een gehad, maar zij is dood,"
Antwoordde de dief zeer gauw. (*bis*)

7. Toen gingen zij aan 't pakken en zakken,
Net of het twee beminden zijn,
Net of ze elkander beminden,
Totdat zij schoten banden te kort,
Om de zakken vast te binden. (*bis*)

8. Het meisje was zeer opgeruimd:
— „Kom, laten wij naar het zomerhuis gaan,
Daar zullen wij banden halen.
Daar hangt ook nog voor ons gemak,
Twee, drie paar zilv'ren schalen." (*bis*)

9. En de dief die dacht met een valsch gemoed:
— „Die zilveren schalen zijn ook nog goed;"
De dief, die stapte buiten;
De meid, die gooide de grendels op de deur
En de dief, die kon staan fluiten. (*bis*)

10. En de dief, die zwetste en hij zwoer:
— „En halen mag je de duivel z'n moer;"
Hij fluitte langs de straten,
Totdat er kwamen een stuk of zeven, acht
Al van zijn kameraden. (*bis*)

11. De jongste van die stuk of zeven, acht,
Die sprak: „Ik heb er een raadje bedacht,
Kom, laten wij spitten en graven,
Totdat wij komen in het huis,
Voordat het begint te dagen." (*bis*)

12. Toen zij gespitten en gegraven had,
Dorst de een voor den ander niet in 't gat,
Maar de jongste, uitverkoren,
Sprak: „Zijt gij voor deez' maagd bevreesd?
Dan ga ik u te voren." (*bis*)

13. En de meid, die kreeg er een hanige moed,
En zij nam er de bijl op staanden voet
En daar kwamen een stuk of zeven
En zij kapte ze den kop al van den romp
En ze heeft ze daar neergelegen. (*bis*)

14. En toen de achtste er door zou gaan
En zij hem den kop van den romp zou slaan,
Toen is hij teruggeweken
En is al op de vlucht gegaan
Al met zoo'n kenbaar teeken. (*bis*)

Z. O. Z.

PERPUSTAKAAN REPUBLIK INDO

15. En toen de dageraad brak aan,
Toen is zij naar de politie gegaan,
En zij heeft het aangegeven,
En zij zijn daar met haar heengegaan.
En zij hebben haar daad geprezen. (*bis*)

16. En men gaf den baas terstond bericht,
Wat de meid nu wel had uitgericht,
En hij is te huis gekomen,
En hij gaf haar voor haar kloek gedrag
Een heele groote belooning. (*bis*)

17. En 't was op een Zaterdagavond laat
Dat de meid alleen ging door de straat
En zij zou er een boodschap maken,
En een jongeling kwam haar tegemoet,
En hij ging er met haar aan 't praten. (*bis*).

18. En de jongeling die praatte er zoo goed,
Dat de meid dacht aan geen valsch gemoed
En zij raakte in 't vertrouwen,
En op het eind van hun gesprek
Zou ze met hem kermis houwen. (*bis*)

19. En daar het nu ginder kermis was,
Kwam de jongeling met een rijtuig ras
Om het meisje af te halen;
Maar onder zijn gevlei en zijn gepraat,
Zoo raakten zij aan 't dwalen. (*bis*)

20. En zij dwaalden rond langs berg en dal,
Langs bosch en wei en overal.
Maar ziet wat nu gebeurde:
Daar kwam opeens een windvlaag aan,
Die zijn pet van 't hoofd af scheurde. (*bis*)

21. En hij gaf haar de leidsels in den hand
En hij stapte uit het rijtuig op het zand,
En daar zag zij nu van boven,
Dat hij had een stuk al van zijn hoofd,
En begreep, dat zij was bedrogen. (*bis*)

22. En zij lag er de zweep al over het paard,
En zij reed er wel mee in vliegende vaart,
Dat de dief, die stond te kijken.
Dat zij hem daar opeens verliet,
Dat kan je licht begrijpen. (*bis*)

23. Toen zij in 't boerenhuis kwam aan,
Is zij dadelijk naar binnen gegaan,
Vertelde aan de huisgenooten
Wat haar nu wedervaren was
En hoe zij hem was ontvloden. (*bis*)

24. Men zocht nu daad'lijk en terstond
Om den dief in 't gansche woud in 't rond,
En men hoorde schoten knallen,
En toen men daar nu ging op af,
Was hij alreeds gevallen. (*bis*)

25. Hij had een kogelwond door het hoofd
En sprak: „Dat had ik háár beloofd,
Maar zij was mij te snoode,
En ik niet gevangen wezen wou,
En zoo moest ik mijzelven dooden." (*bis*).

26. Zoo gaat het altijd met het kwaad,
En berouw komt, als het is te laat.
Laat het u tot voorbeeld wezen
En bemoei u nimmer met het kwaad,
Dan hebt gij niets te vreezen. (*bis*)

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Dit levendige en kleurige kermislied bewaart de herinnering aan een klaarblijkelijk historisch feit. Tenzij dat een andere meening waarheid bevat, volgens welke het oorspronkelijk een algemeen verspreid volkssprookje geweest is, dat later, gelocaliseerd, hier en daar is blijven voortbestaan.

In „Het huis met de hoofden" te Amsterdam (waar tegenwoordig het conservatorium van Toonkunst gevestigd is), bezitten wij een tweede monument gewijd aan de nagedachtenis dezer energieke maagd. (Vgl. dienaangaande het artikel in *„Volkskunde"* XXII, p. 31). Ook Waling Dijkstra in zijn *„Uit Friesland Volksleven"* (II, p. 20) verhaalt ons een dergelijke geschiedenis, terwijl Stijn Streuvels er een boeiende en griezelige vertelling van maakte in zijn *„Bertken en de moordenaars alle twaalf"*.

Een variant op bovenstaande verhalen (in Utrecht opgeteekend) geeft de volgende loop van gebeurtenissen:

Onze meid weet ook hier den ingeslopen dief buiten de deur te krijgen. Maar zij klemt hem, dit doende, de vingers van een zijner handen af. — Als zij dan later met een, naar zij meent, haar onbekenden jonkman, die altijd zwarte handschoenen draagt, naar de kermis in een naburige stad gaat, eveneens boven op een sjees, doet laatstgenoemde zijn handschoenen uit, en houdt haar dreigend zijn verminkte hand voor, onder het bulderen van: „Herinner je je dit?" Zij begrijpt wien zij voor zich heeft, geeft hem een duw, waardoor hij achterover uit de hooge sjees tuimelt, grijpt de teugels en jaagt naar huis.

Geen mensch kan mij verrassen!

VIII. EEN BOER, EEN BOER, EN EEN EED'LE BOER. [1])

Frisch.

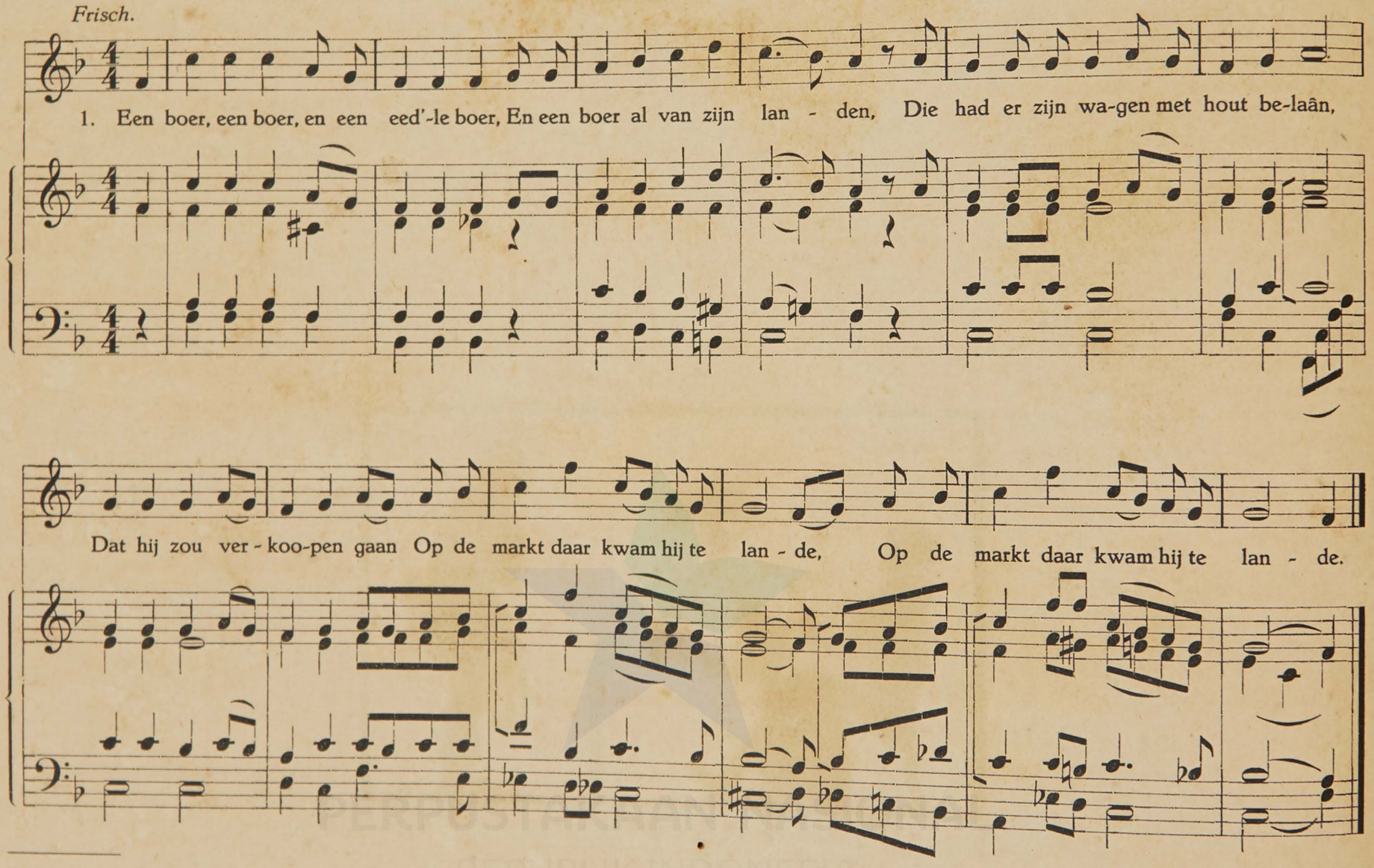

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 42.

De verdere inhoud van den tekst schildert ons in vrij onvertogen bewoordingen, hoe de „boerman" weet binnen te komen bij een edelvrouw en met deze haar echtgenoot, die op jacht is, bedriegt. Als deze laatste plotseling thuis komt, weet het boertje zich, dank zij eenige dubbelzinnige termen, er listig uit te draaien. Welvoldaan rijdt hij daarop zingende naar huis:

Den boerman over der heyde reedt,
Hij hief op en sanck een liedt,
Hij sanck met luyder keele . . .

Ons lied is een 18de eeuwsche vernieuwing van een 15de eeuwsch ander, dat te vinden is in *'t Antwerpsche Liedekensboeck* van 1544. De tekst, zooals men mij dien thans nog op Terschelling wist mee te deelen, gaf slechts een droef restje van het geheel.

Samuel Coster's in 1612 voor 't eerst door de rederijkerskamer *„In Liefd' bloeyende"* opgevoerde klucht: *„Teeuwis de boer en men Juffer van Grevelinckhuysen"* is op de intrigue van dit lied gebouwd.[1]) Aan het slot wordt het door een paar jongens gezongen. Deze boerenklucht had groot succes, werd herhaaldelijk opgevoerd en herdrukt (o. a. in 1663 nog). Men kan haar, voorzien van aanteekeningen,

Die had er zijn wagen met hout belaân,
Dat hij zou verkoopen gaan.

o. a. vinden in Dr. R. A. Kollewijn, *Samuel Coster's werken*, 1883. Vgl. verder Van Duyse I, p. 212 sqq.

De Terschellinger tekst zal wel, als elders, oorspronkelijk aangevangen hebben met: *Daar was een boer, een oolijke boer . . .* Misschien heeft zich deze aanvangsregel aldus gewijzigd onder den invloed van het eens zeer verspreide lied: *„Halewijn en het kleine kind"* (*De Coussemaker* p. 149, no. 46), elders geheeten: *„Van die edele heer van Brunenswijc"*, dat in de Fransch-Vlaamsche lezing als volgt aanvangt:

Een kind, en een kind, en een kleyne kind,
En een kind van zeven jaren.

In Duitschland zong men ons lied als volgt: (Erk u. Böhme I, 444):

Die Welt die hat ein' dummen Mut,
Fürwahr es thut die Läng nit gut.
Es fuhr ein Baur ins Holze,
Er bracht sei'm Herrn ein Fuder Holz
Mit seinem Rösslein stolze.
(Peter Schöffers *Sammlung* II, 1537, no. 55).

De verdere strophen zijn daar verloren gegaan.

---

[1]) De medicus Samuel Coster (1580—± 1662), tijdgenoot van Brederoo, schreef vele blijspelen en comediespelen. Toen in den boezem van *„In Liefd' bloeyende"* oneenigheid ontstond, trad hij met eenige andere — en niet de minste — leden uit en stichtte de z.g. *„Eerste Duytsche Academie"*.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

IX. DAAR WAS EENS EEN MEISJE LOOS. [1])

Pittig.

1. Daar was eens een meis - je loos, Die wou gaan va - ren, Die wou gaan va - ren,

Daar was eens een meis - je loos, Die wou gaan va - - - ren als ma - troos.

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, nos 47, 47*a* en 48.

2. Zij nam dienst voor zeven jaar,
Omdat zij vreesde | voor geen gevaar.

3. Toen bracht zij haar goed aan boord,
Gelijk er een brave | matroos behoort.

4. Zij moest klimmen in de mast,
Maken de zeilen | met touwtjes vast.

5. Maar bij storm en leelijk weer,
Sloegen de zeilen | van boven neer.

6. Zij werd gebonden voor de mast,
Met hare handen | en voeten vast.

7. Zij riep: „kapteintje, sla mij niet,
Ik ben uw liefje, | gelijk gij ziet."

8. En daad'lijk werd zij losgemaakt
En met een zoentje | aangeraakt.

9. „En eer het weder Pinkster is,
Word ik zijn vrouwtje, | dat is gewis."

Een viertal strophen (str. 1, 4, 5 en 7) worden ook nu nog overal veel gezongen. Men kent ze dan trouwens meestal op de wijze, waarop men pleegt te zingen *„O, wat zijn wij heden blij"*. Daarnaast staan nog andere melodieën, waarvan ik er hier een laat volgen:

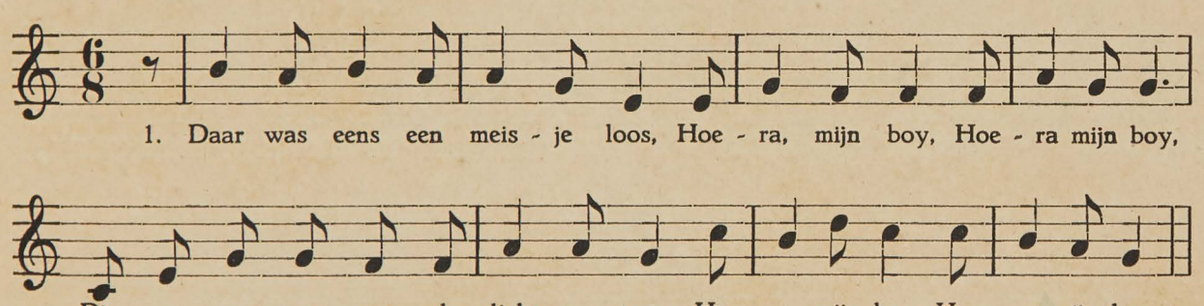

Aldus werd het eertijds gezongen, als men het in de Schellinger haven zong bij het ballast inladen (vgl. de aanteekening bij no. XI).

Op al deze melodieën worden ook nog andere liederen gezongen, o. a. het eertijds algemeen bekende *„Daar was laatst een molenaarszoon"*, te vinden in *„Het vrolijke Bleekersmeisje"* en in *Tersch. Volksleven*, no. 48.

Het lied van het meisje-loos, oudtijds getiteld: *„Het Matrozenmeisje"*, zooals het o. a. opgenomen is in bovengenoemd *„Vrolijke Bleekersmeisje"*, heeft nog meer strophen, die echter, met het oog op „de huiskamer", hier gesupprimeerd zijn.

't Lied is volgens prof. Kalff (*„Het lied in de Middeleeuwen"*, p. 744) uit de 18de eeuw. Het schijnt een historisch feit te bezingen. Naar men zegt, bewaart ook de z.g. „Grietjes-ra" (waaraan het bovenkruiszeil is aangeslagen), de herinnering aan dit meisje. Van Ginneken (*Handboek der Nederl. taal, dl. I, De sociologische structuur van de Ned. taal*, II, p. 492) geeft haar geheelen naam: *Grietje van Dyck*. (Vgl. verder: J. v. Lennep, *Zeemanswoordenboek*, p. 75; *de Navorscher* V, p. 53*a* en XI, p. 254*b*).

X. HET VROUWTJE VAN STAVOREN. [1])

Verhalend.

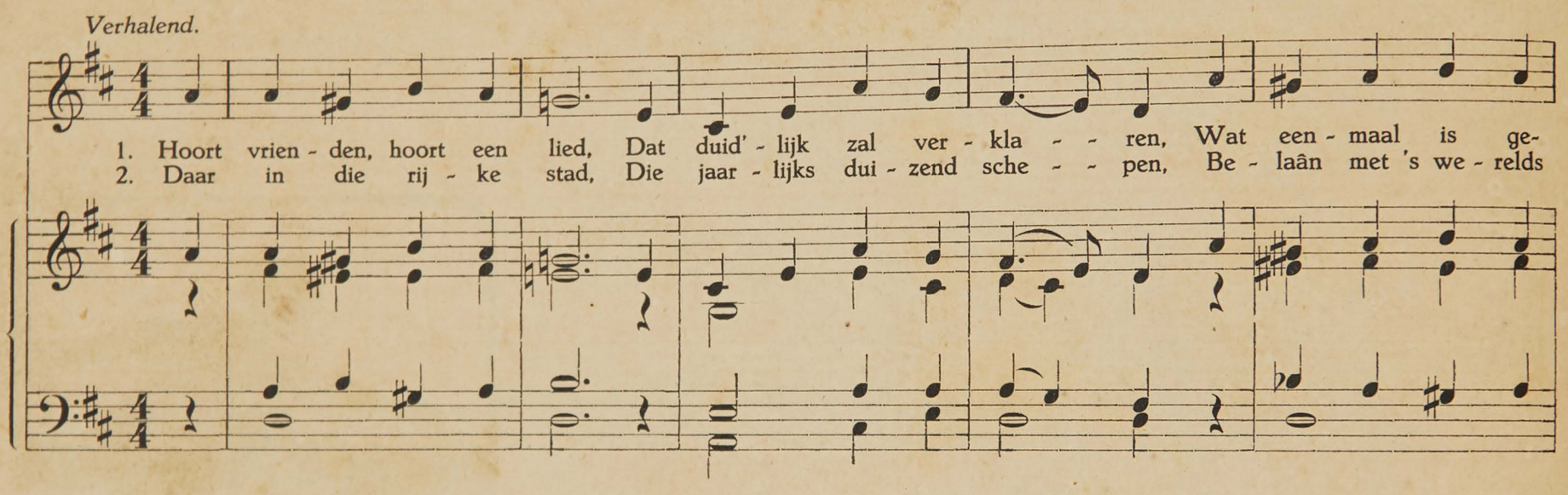

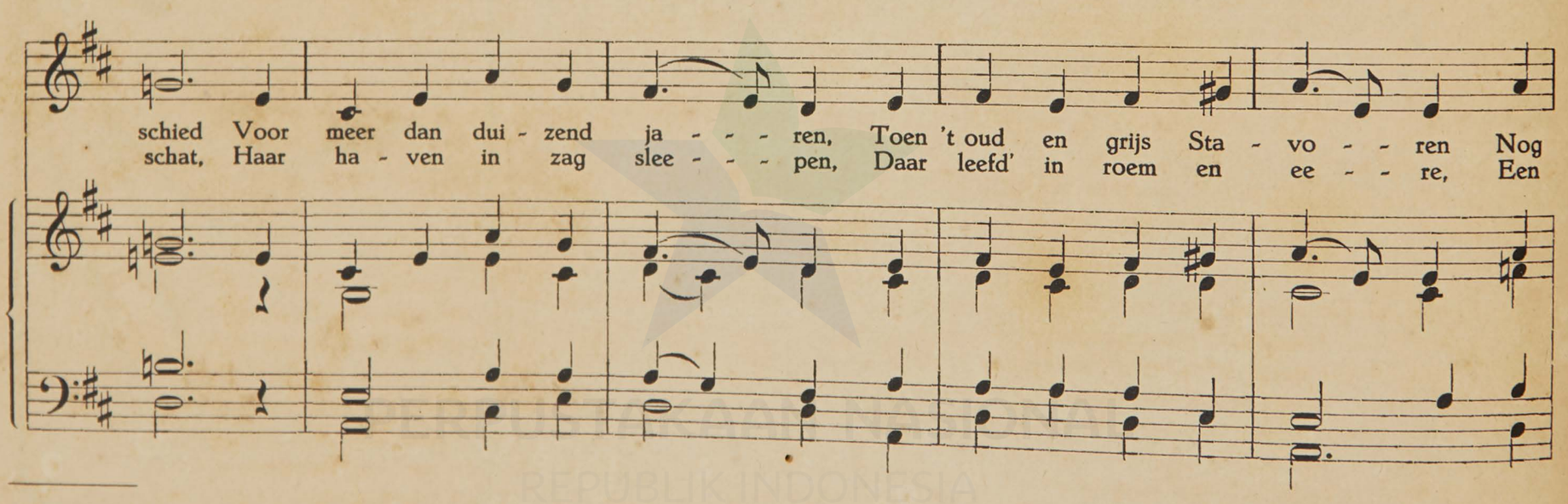

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 50.

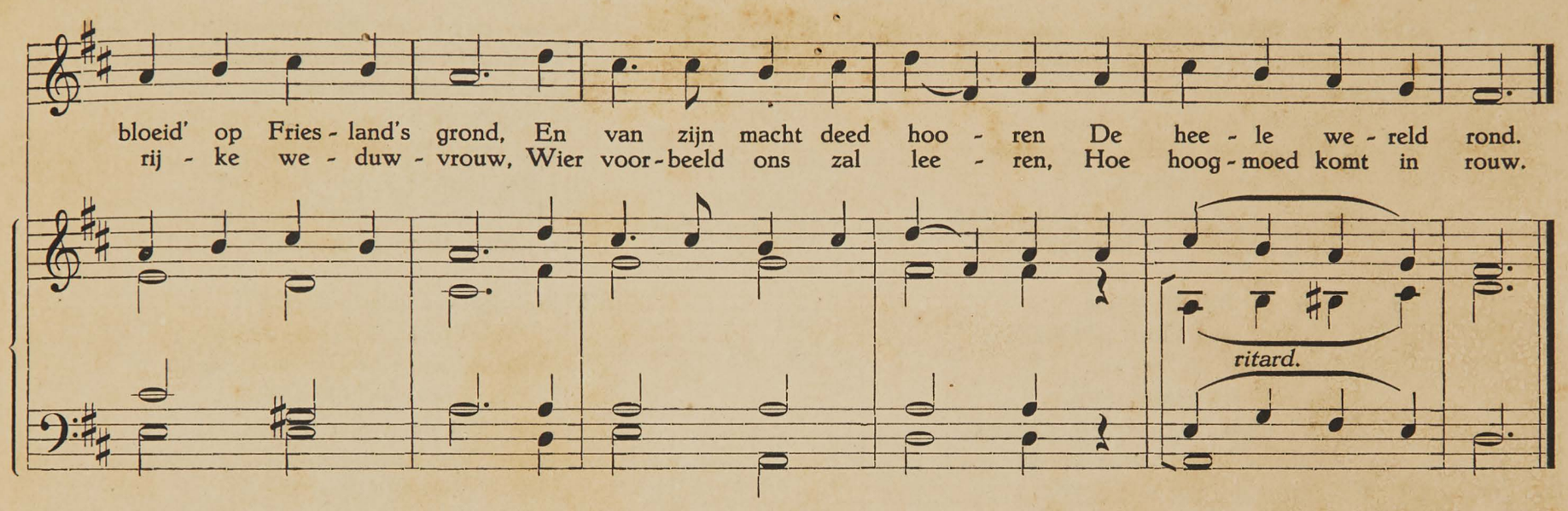

3. „Geen koper, neen, maar goud,"
Zoo sprak zij, „sier' mijn woning."
En 't huis, voor haar gebouwd,
Scheen 't woonhuis van een koning:
't Was al wat d' oogen zagen
Vol vorstelijke praal
En (hoeft men meer te vragen?)
De stoep was van metaal.

4. De leuning was zeer schoon
Uit louter goud gedreven;
De deurknop scheen een kroon,
Met paarlen als omgeven,
En breede, zilv'ren platen,
Geklonken aan den grond,
Bedekten al de straten,
Zoover haar woning stond.

5. Daar treedt een zeekaptein
Haar bij de haven tegen.
— „Wat," sprak zij, „zal het zijn?
Wat schoons hebt gij verkregen?
Wat heerlijks brengt gij mede
Uit 't overzeesch gebied?
Uw schip ligt op de reede;
Maar hoe, gij antwoordt niet!

6. 'k Heb immers u gelast
Het kost'lijkst in te laden,
Wat rondom de Oostzee wast
En 't oog hier kon verzaden.
Wie zich aan prijs moog' storen,
'k Vraag nimmer wat het geldt;
De Weduw' van Stavoren
Zij niet teleurgesteld."

Z. O. Z.

7. — „'k Bracht tarwe, naar uw zin,
Het edelst' wat wij vonden;
Aan stuurboord kwam het in,
Zooveel wij laden konden."
— „Hoe," gilt zij, dol van zinnen,
„Hoe, tarwe, lage guit!
Bracht gij ze aan stuurboord binnen,
Zoo werp ze aan bakboord uit."

8. Helaas, het heerlijk graan
Werd in den vloed geworpen.
Een grijsaard die het zag,
Uit een der naaste dorpen,
„Beef," sprak hij, „beef, o, vrouwe,
Wellicht lijdt ge eens gebrek.
Dat nooit dit stuk u rouwe."
— „Zwijg," sprak zij, „grijze gek."

9. Zij lachte en greep een ring
En wierp met luid geschater,
Terwijl zij henen ging,
Hem weg in 't woelend water,
„Kijk," riep zij, „dwaze kerel,
Eer geeft de zee weerom
Deez' schoone ring met parel,
Eer ik tot armoe kom." —

10. Het duurde een dag of acht,
Toen werd op haar verlangen
Een groote visch gebracht,
Zoo pas uit zee gevangen.
Maar sidd'rend zonk zij neder,
Want reeds bij de eerste snee,
Vond zij haar ring toen weder,
Geworpen in de zee.

11. Daar treedt een dienstknecht in:
— „Uw schepen zijn verloren,
De zee zwolg alles in;
God's straf rust op Stavoren."
Een and're knecht snelt binnen
En biedt een brief haar aan:
„God," gilt ze, woest van zinnen,
„Mijn glorie is gedaan."

12. Beroofd van goed en geld,
Veracht van wie haar kenden,
Was ze, als 't geschiedboek meldt,
Ten prooi aan alle ellende.
Nog doet de nazaat hooren,
Der hoovaardij tot les,
Hoe 't Vrouwtje van Stavoren
Stierf als een beed'lares.

13. Nog ziet men aan het strand,
Zoo rijk in vroeger dagen,
De haven, gansch verzand,
Een zee van halmen dragen.
Maar ledig zijn die aren,
Geen korrel lacht u aan,
Als blijk, wat hier voor jaren
God's Almacht heeft gedaan.

14. Ja, hoogmoed wordt verneêrd,
Is wisse val beschoren,
Het wordt ons hier geleerd
Door 't Vrouwtje van Stavoren.
Wilt, vrienden, er aan denken,
Wat ook het lot u bied':
't Is God die 't u wil schenken,
En hoogmoed past ons niet.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

Weinige dier gecolporteerde 1-, of 2-centsche liederen — waartoe ook het „Vrouwtje" behoorde — zitten technisch zóó goed in elkaar als dit. En toch schijnt óók de volkstoon wel bewaard gebleven, getuige de algemeene verspreiding en de algemeene waardeering ervan.

Voorzoover mij bekend, werd het te Groningen het laatst gedrukt nog, omstreeks 1900 bij den heer Nobbe, die zeer veel kermisliederen in het laatste kwart der 19de eeuw het licht deed zien.

De heer Nobbe vertelde mij, hoe de zangers bij hem kwamen met hun poëzie, die ze door den een of ander hadden laten vervaardigen, en welke hij dan in eenige duizenden exemplaren afdrukte. De kermisgasten zelf hielpen hem mee.

De melodie, zooals hij hier gegeven is, is een eilandelijke variant van de op het continent gangbare. De laatste is (met plaatselijke kleine afwijkingen!) ongeveer aldus:

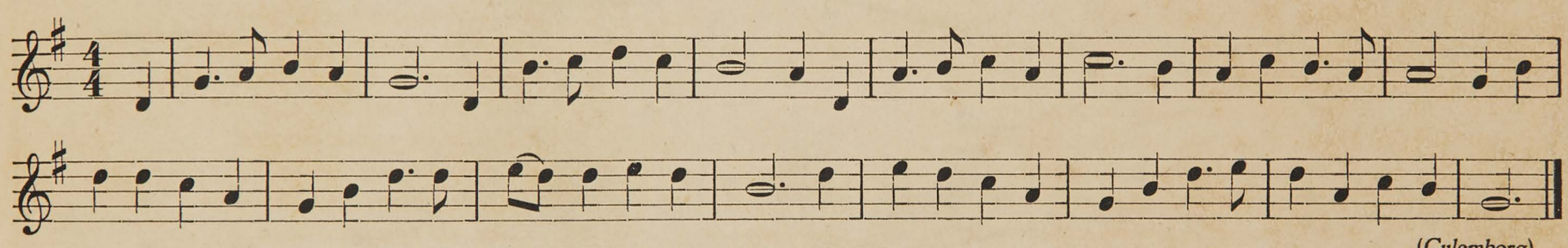

(*Culemborg*).

Onder den titel: „Ik wensch dat jou de duivel haal", geeft Deelman („*Melodieëngids*", p. 49) eene melodie, welke ongetwijfeld van oorsprong dezelfde is.

Behalve in dezen vorm, is de sage ook nog in een tweetal andere zettingen in omloop.

In Groningen werd het voor ettelijke jaren als volgt gezongen:

Wie hoorde nooit van 't rijk Stavoren,
Een havenstad,
Waar 's werelds rijkdom de trezoren
Geledigd had.
De handel taste er schuur en boorden
Vol kostbaarheên,
En voerde uit alle wereldoorden
Er schatten heen.

Maar dit is geen volkspoëzie.

Toen werd op haar verlangen
Een groote visch gebracht.

XI. BALLASTLIEDJES. [1])

Pittig en guitig.

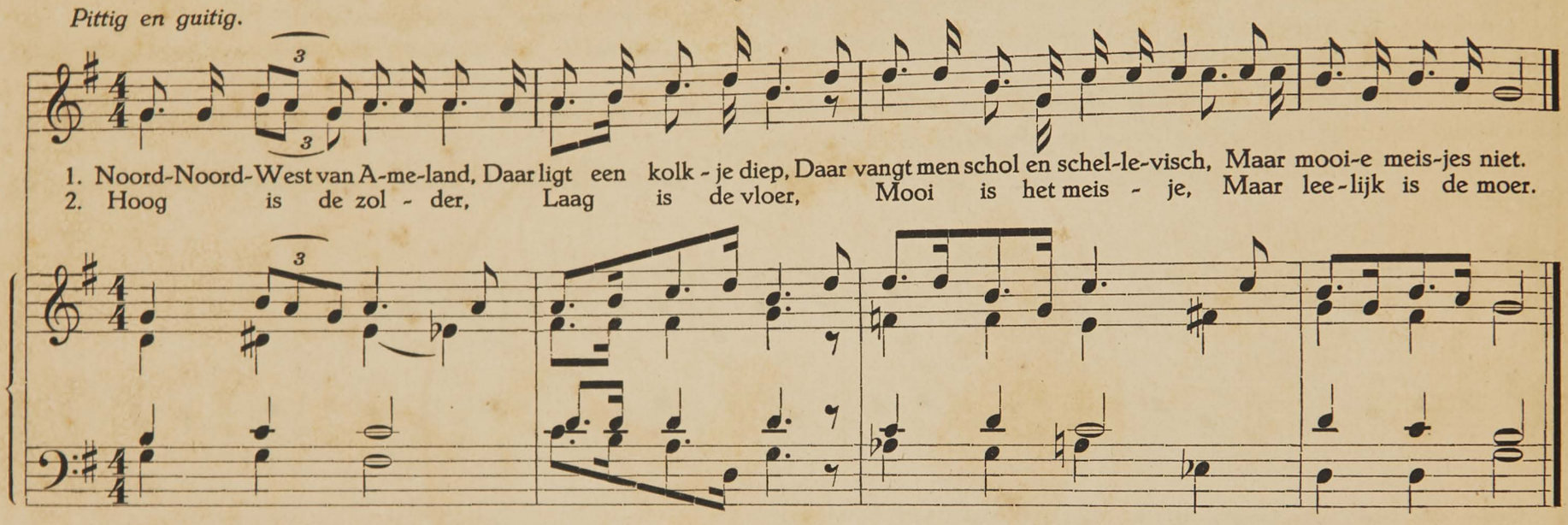

3. Toen 'k laatst van Suriname kwam,
Zag ik van ver een schip,
Ik dacht dat 't aan de wolken hing,
Maar het zat op een klip.

4. En op die klip een koe,
Een wonderbare koe,
Die alle maandjes kalven moest:
Het was er dicht aan toe.

Deze liedjes, die à l'improviste aangeheven werden bij het ballast-inladen (zie ook ons lied no. 9), werden aldus gezongen: Één man ging „opsjonge", d. w. z. zong voor; de anderen vielen telkens in met het laatste woord van elken regel, tegelijk dat ze een schep ballast in het ruim wierpen. Sedert de zeilschepen door de stoombooten werden verdrongen, is het met deze bezigheid gedaan.

Strophe 3 en 4 van de hier gegevene, behooren oorspronkelijk tot een leugenliedje. In Waling Dijkstra en Van der Meulen's „*Doaze fol âlde snypsnaren*" kan men dezelfde strophen in een stads-friesche vermomming vinden.

In bundel II no. 9 en III no. 16 treft men dergelijke leugenliederen aan. Zie verder de litteratuur-opgave in de aan laatstgenoemd lied toegevoegde aanteekening.

De ballastliedjes behooren tot de groote categorie der arbeidsliederen. Daarover bestaat een buitengewoon mooi boek: „*Arbeit und Rhythmus*" van Carl Bücher. Deze schrijver behandelt daarin op meesterlijke wijze en met Teutoonsche Gründlichkeit de verschillende soorten, die men pleegt te onderscheiden: de liederen „im Gleichtakt" (waartoe b.v. deze ballastliedjes behooren) en „im Wechseltakt" (typisch voorbeeld: de dorschliederen); het ontstaan er van; de vormen bij alle mogelijke volken, tot bij de Andamanen-bewoners en bij de Bantoe-negers toe. Één volk slechts vergeet hij geheel: het Nederlandsche. En toch vindt men ook hier te lande verscheidene zulke arbeidsliedjes. Het dorschen, het kantkloppen, het heien, het draven aan het gangspil, etc. etc., elke arbeid, waar het aankomt op strenge regelmaat of op tegelijk-iets-doen, of op een plotselinge, groote, gezamenlijke inspanning, heeft zijn eigenaardige, energie-verhoogende liederen, soms trouwens in slechts zeer rudimentairen vorm, meer een soort melodieuse uitroepen. Men leze, behalve bovengenoemd „Arbeit u. Rhythmus", hierover ook: Tiersot, *Histoire de la chanson populaire en France*, chap.: *Les chansons de métier*, p. 140 sqq.

---

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 52.

Daar vangt men schol en schellevisch,
Maar mooie meisjes niet!

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

XII. IK BEN ER DE GROENELANDS STRAATJES.[1]) (KRELIS EN BETJE).

(„Op 'e rid"-liedje).

Verhalend met veel voordracht.

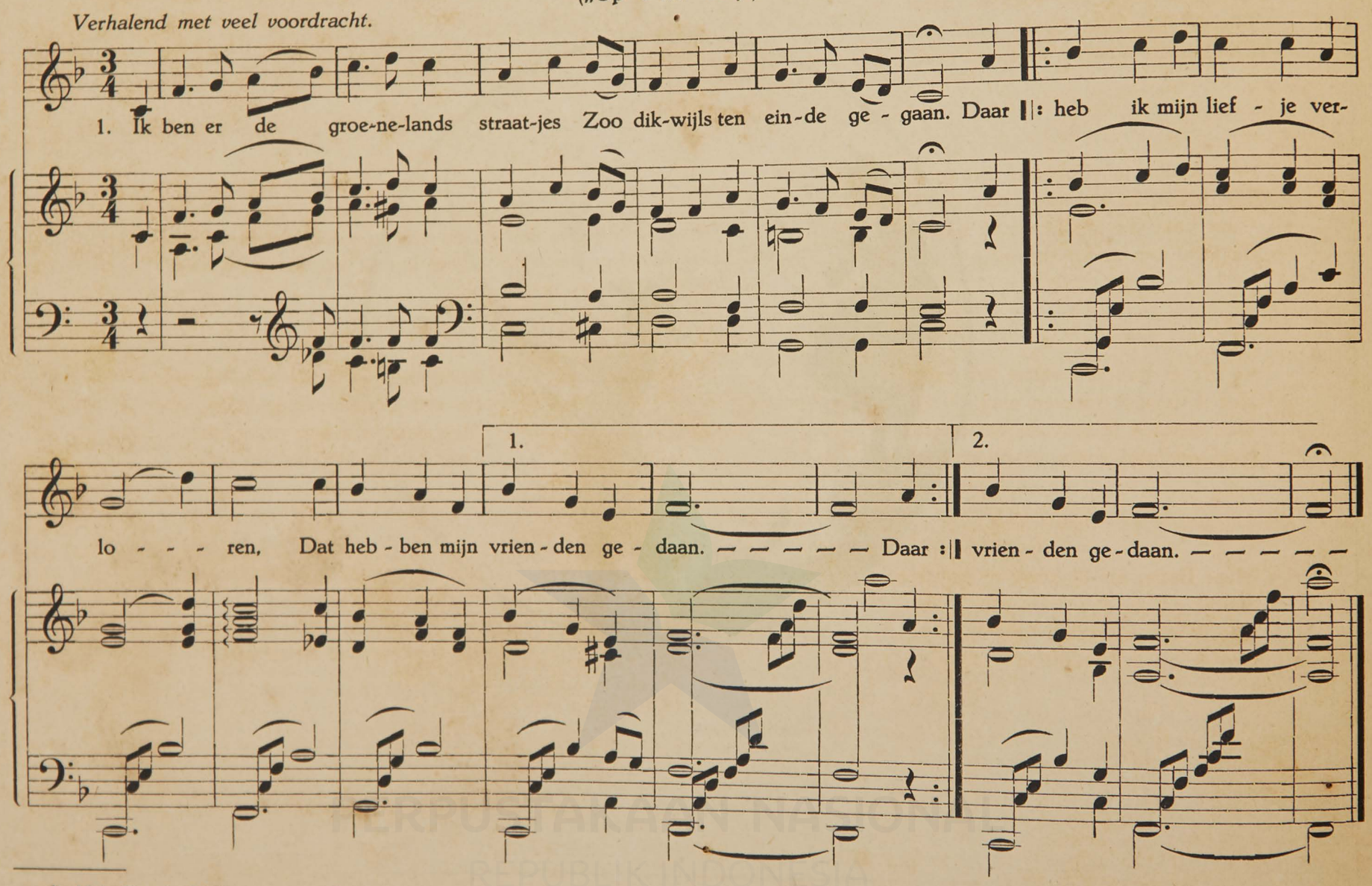

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 7.

2.

Niet langer dan gisterenavond
Stond ik voor mijn zoeteliefs deur.
Ik zei d'r: „Wel, Betje, doet open, } *bis.*
Doet open want ik staan er veur." }

3.

— „Ik doe je voorwaar niet open,
En ik laat je voorwaar niet in,
Gaat naar d'r jou huisje te slapen, } *bis.*
Er is al een ander lief in." }

4.

— „Is er dan een ander lief inne,
Dat ik je niet spreken mag,
Dan wensch ik je voor het laatste, } *bis.*
Nog eenmaal zoo'n vroolijke nacht. }

5.

Maar Betje, als jij komt te trouwen,
Schrijf mij er dan maar een brief,
Dat ik op je bruiloft mag komen, } *bis.*
Dat ik op je bruiloft mag zijn." }

6.

— „Jij zult op mijn bruiloft niet komen,
Jij zult op mijn bruiloft niet zijn.
Dan zijn er wel andere jongens, } *bis.*
Die inder mijn gratie zijn." }

7.

— „Maar, Betje, als jij komt te sterven,
Zal ik je gedachtig zijn,
Dan zal 'k op jou grafsteen schrijven: } *bis.*
„Hier ligt er een zoetlieve meid." " }

8.

Mijn scheepje is mij er ontdreven
En mijn ankertjes lagen niet vast,
Mijn liefje is mij er ontnomen, } *bis.*
Daar heb ik niet wel op gepast. }

9.

Is u er uw scheepje ontdreven
En lagen uw ankertjes niet vast,
Ga dan er een ander lief zoeken } *bis.*
En houd ze dan beter vast. }

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De hier gegeven, op Terschelling genoteerde, tekst wijkt eenigszins van die bij Van Duyse (I p. 441 B.) af.

Langs de geheele Noordzeekust van Duinkerken tot Emden was indertijd dit lied populair. De tekst werd tot op onzen tijd gedrukt in liedboekjes als *„De Zingende Zwaan"* en *„De Haarlemsche Spoorwagen"*.

Begin 19de eeuw noemde men het te Brugge *„La chanson hollandaise"* (Lootens en Feys).

Volgens Kalff werd het al in de 16 eeuw gezongen. In elk geval wordt in het *„Boertigh, amoureus en aendaghtig Liedboeck"* van Breederoo (A°. 1622) voor zijn lied *„Die sonder hoop moet minnen"* opgegeven als „Stemme": *„Ick heb de groene straten"*.

Ook treft men dan andere liederen aan, waarvan sommige strophen bijna gelijkluidend zijn met enkele van „Krelis en Betje":

Ick ghinck noch ghister avont
So heymelyck eenen ganck,
Al voor mijn liefkens dore
Die ic ghesloten vant.
Ic clopte so lijselijc aenden rinck:
„Staat op, mijn alderliefste,
Staat op en latet mi in!"
(*Antw. Lb.* v. 1544).

Vgl. *„Des Knaben Wunderhorn"*, ed. Grisebach, p. 705.

En ook in *Thirsis Minnewit*, het befaamde 18de eeuwsche liedboek, vinden we het terug.

In Groningen bleek het ook bekend. Maar Betje heeft er van naam veranderd: zij heet daar Wopgie. Verder hoorde ik het nog op de Veluwe zingen (Vaassen, Leuvenum) en in Drente (Ekehaar). Maar ik twijfel er niet aan, of ook elders zal men, al zingt men het misschien dan niet meer, het zich althans nog herinneren.

Wat nu de beteekenis van „groeneland" of „de groene" straatjes betreft, dr. J. Bergsma meent, dat „groen" wel „begeerte opwekkend" zal beduiden, en dat *land* een later toevoegsel is. (*Driemaandel. Bladen* XIII, p. 108). Niettemin komt de uitdrukking ook elders voor:

Hij is een weynich voortgereen
Al over die groene strate . . . .
(*Daar staet een clooster in Oostenryc,*
Antw. Lb. 1544, no. 221).

„Rijd toch zeere, rijd toch zeere, lieve moedere van mij,
Rijd al door de groene strate!
Want ha je nog een eurtje langere gebeid,
Mijn jong leventje 't wassere verlaten,
En mijn hoofd lei op de strate."
(*Der was e keer e kind* . . . . Blyau en Tasseel, *„Volkskunde"* X, p. 50; v. Duyse I, p. 109).

In dit laatste geval althans kan „groen" bovengemelde beteekenis niet hebben.

De hier gegevene Terschellinger melodie doet eenigszins denken aan de tweede en derde, die Van Duyse geeft. Maar zij wint het van deze in luchtige bevalligheid [1]), wat vooral uitkomt bij de woorden van strophe 9.

---

[1]) De eilandelijke zangwijzen zijn dikwijls gracieuser dan de continentale.

Mijn liefje is er mij ontnomen.
Daar heb ik niet wel op gepast.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

XIII. ALS DE ROMBOM HEEFT GESLAGEN. [1])

Frisch marschtempo.

1. Als de rom-bom heeft ge - sla - gen, Dat wij uit mar-chee-ren moe-ten gaan, Ge-weer en ran-sel die moe - ten wij dra - - gen En dat staat ons voor-waar niet aan, ti - ri - ja-lom, Ge-weer en aan.

f *ritard.* *a tempo*

1. 2.

‖: :‖

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 51.

2. Kapiteins en officieren
Drinken wijn en soms een glaasje bier,
Maar wij arme fuselieren
Drinken water al uit de rivier, etc.

3. Een stuiver daags is onze gage
En een pondje droog kommiezebrood,
Watersausje geeft ons de courage
En daarop zoo moeten wij maar voort, etc.

4. Maar als wij in Nijmegen komen,
Als wij in Nijmegen zijn,
Dan zal het er niet aan mankeeren,
Of wij drinken een glaasje wijn, etc.

5. Maar ach, die arme jonge meisjes,
Die van haar minnaars zijn beroofd,
Langs de wegen, daar zullen wij ze zoeken,
Met de tranen al in het oog, etc.

6. En als wij ze hebben gevonden,
Dan is er ons jeugdig hart verblijd,
Dan leven wij met elkander,
Totdat er de dood ons scheidt, etc.

Eén stuiver daags is onze gage!

De oorsprong van dit lied, dat, naar ik bemerkte, ook in Drente gekend werd, kon ik niet ontdekken. Thans is in Nijmegen het werfdepot voor het O.-I. leger gevestigd, doch toen dit lied ontstond, was daar nog geen sprake van. Men zou anders onwillekeurig tot die conclusie komen, daar fuselier immers de naam is van een soort Indische militairen.

REPUBLIK INDONESIA

XIV. DAAR BOVEN UIT HET VENSTERKE. [1])

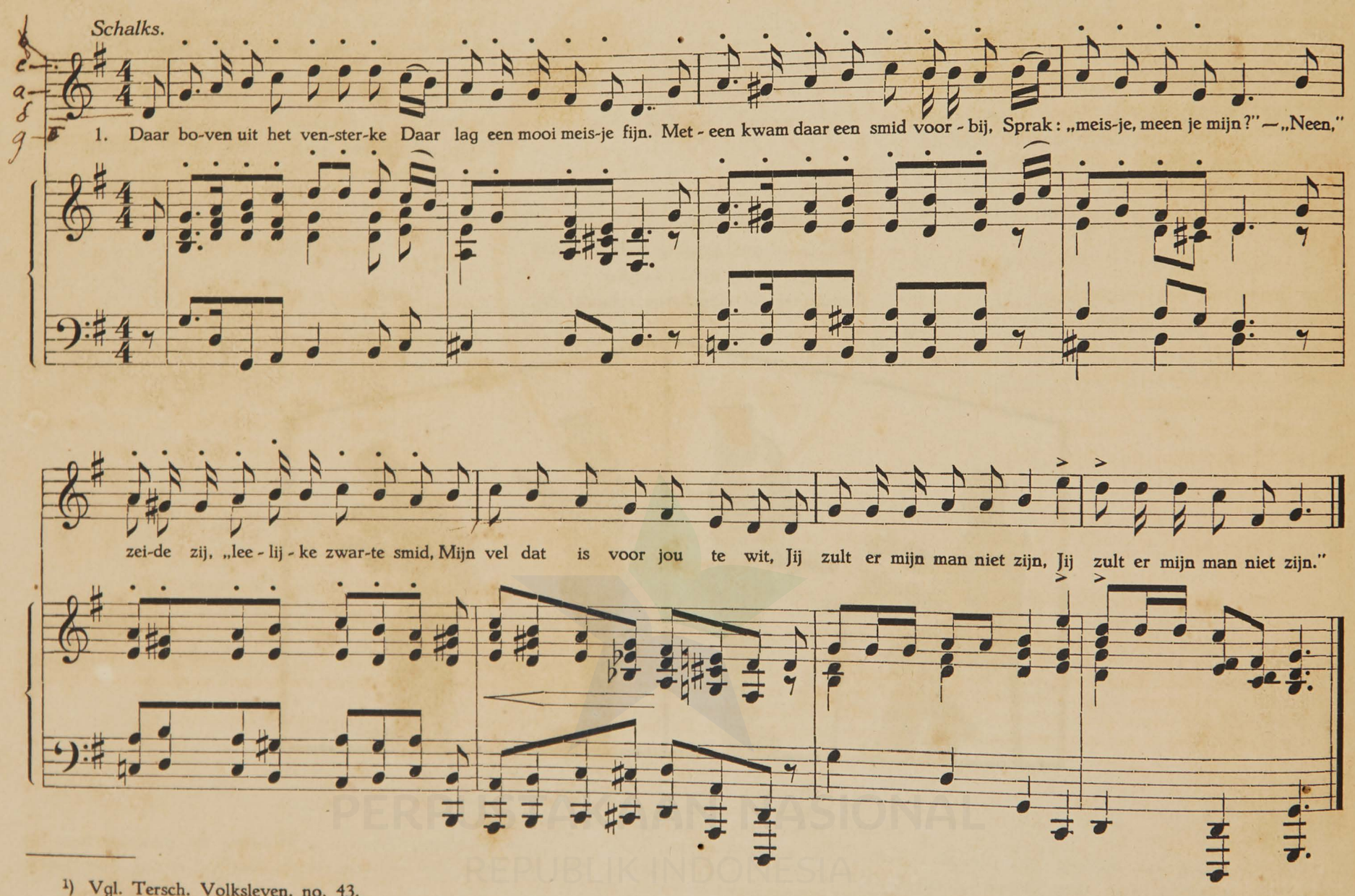

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 43.

2.

Daar boven uit het vensterke,
Daar lag een mooi meisje fijn.
Meteen kwam daar een schoenlapper aan,
Sprak: „meisje, meen je mijn?"
— „Neen," zeide zij, „leelijke pikkedraad,
Jij naait er zoo menig valsche naad,
Jij zult er mijn man niet zijn." (*bis*)

3.

Daar boven uit het vensterke,
Daar lag een mooi meisje fijn.
Meteen kwam daar een timmerman aan,
Sprak: „meisje, meen je mijn?"
— „Neen, timmerman-klophamertje,
Jij komt niet in mijn kamertje,
Jij zult er mijn man niet zijn." (*bis*)

„Neen," zeide zij, „leelijke pikkedraad,
Jij zult er mijn man niet zijn."

4.

Daar boven uit het vensterke,
Daar lag een mooi meisje fijn.
Meteen kwam daar een snijder aan.
Sprak: „meisje, meen je mijn?"
— „Neen," zeide zij „leelijke kamermuis,
Jij zit mij veel te veel in huis,
Jij zult er mijn man niet zijn." (*bis*)

5.

Daar boven uit het vensterke,
Daar lag een mooi meisje fijn.
Meteen kwam daar een matroos voorbij,
Sprak: „meisje, meen je mijn?"
— „Ja," zeide zij, „mooie blanke matroos,
Ik wil je wel hebben voor nu en altoos,
Ik wil er je vrouw wel zijn." (*bis*).

Een voorbeeld van een huwelijksliedje, gelijk er zoo velen in alle streken van West-Europa in omloop zijn, althans waren. Een Groningsche variant b.v. vindt men in bundel III no. 14.

Elke streek blijkt daarbij zijn eigen voorkeur te hebben in zake te prefereeren echtgenoot: In *Zevenburgen* is *een boer* de uitverkorene, in *Wurtembery een soldaat*, om Luzern *„een Bettler-büb"*. In weer een ander lied is iedereen goed genoeg, als 't maar *geen schrijver* (= geleerde, ambtenaar) is. In nog een ander mag het *vooral geen koopman*, maar moet het *juist een schrijver* zijn.

Op *Terschelling* is het *een matroos* en in *Groningen een schippertje*. En het blijkbaar zeer materialistische 17de-eeuwsche *Utrecht*?

Te Uitert voor die poorte
Daer woont een meysken fijn,
Dat woude niemant hebben,
Het soude *een creupelken* sijn.
Dat creupelken heeft *goet ghelt, goet ghelt,*
Dat meysken is fijn.
(Hoffmann v. Fallersleben, *Niederländische Volkslieder*, no. 114).

In *Thüringen* en *Saksen* tenslotte schijnen alleen maar mannenhaters te wonen: daar is *geen enkel vrijer goed genoeg*.

Strophe 4 van het hier gegeven lied is gevormd naar een 17de-eeuwsch voorbeeld, strophe 3 is in Zaandam opgeteekend, de rest op Terschelling.

XV. BUURMAN, IK HEB JE MEER GEZIEN. [1]

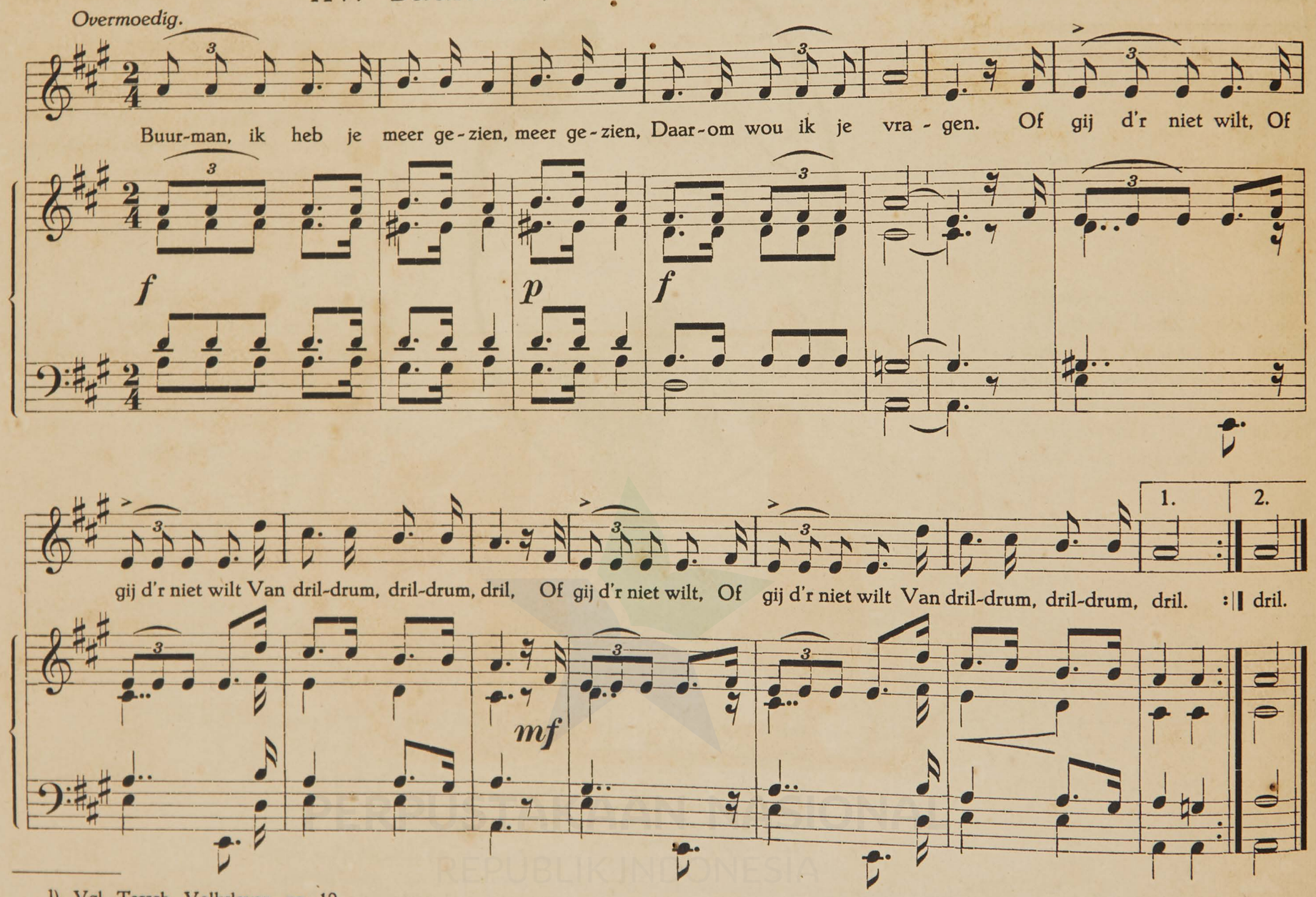

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 19.

Dit is een gezelschapsliedje, dat men vooral op bruiloften placht en pleegt te zingen, terwijl alle aanzittenden met over elkaar gekruiste armen elkander de hand reiken en op de maat heen en weer wiegelen, om ten slotte bij „Drildrum drildrum dril" op en neer te wippen.

De melodie moduleert blijvend naar den dominant, een verschijnsel dat in volkswijzen wel vaker voorkomt (vgl. b.v. Noord-Nederlandsche Volksliederen en -dansen III, no. 8.)

Daarom wou ik je vragen
Of gÿ d'r niet wilt, of gÿ d'r niet wilt.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

DANSEN

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

XVI. TRIJ' 'RIS TRAPJE. [1])

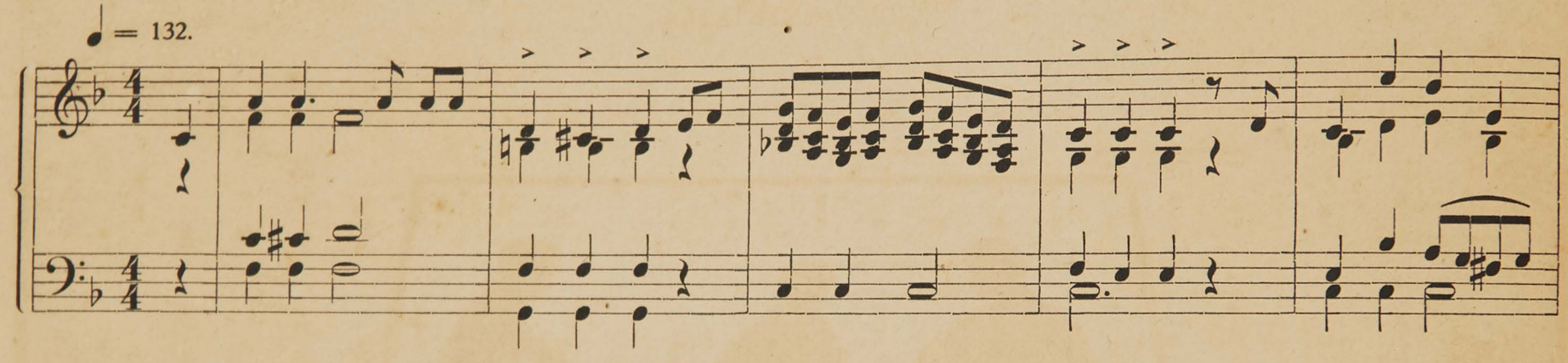

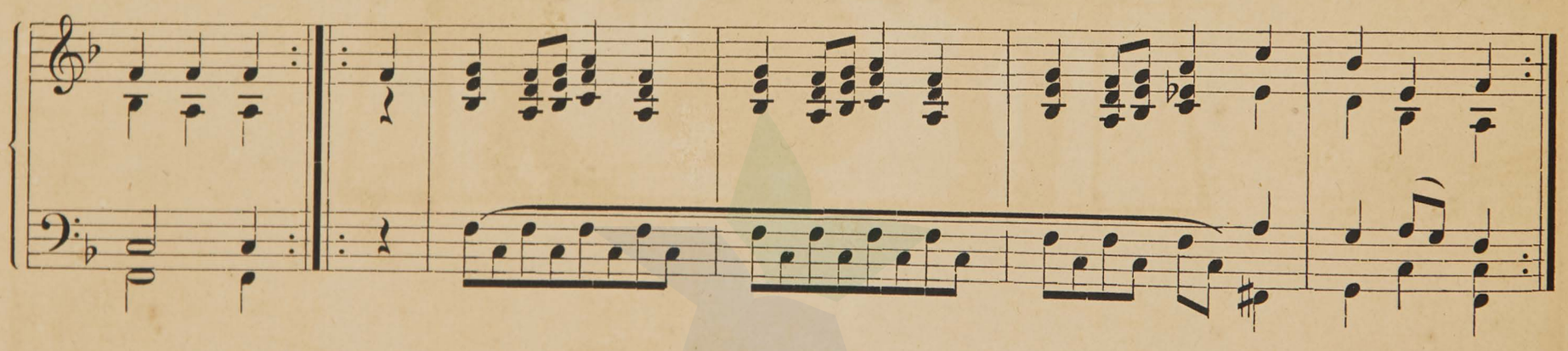

Een dans verwant aan de Schotsche vier en Schotsche drie. (Vgl. no. 17 van dezen, nos. 15 en 18 van den tweeden en nos. 20 en 20*a* van den derden bundel).

---

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 69.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Try 'ris trapje.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

XVII. SWART LAAT HEM SCHEEREN. [1])

(SCHOTSCHE VIER).

♩ = 120.

Vioolpartij ad libitum unisono met de melodie.

Swart laat hem [2]) schee-ren, Swart laat hem schee-ren, Trijn-tje zal 't hem lee-ren met den be-zem-stok.

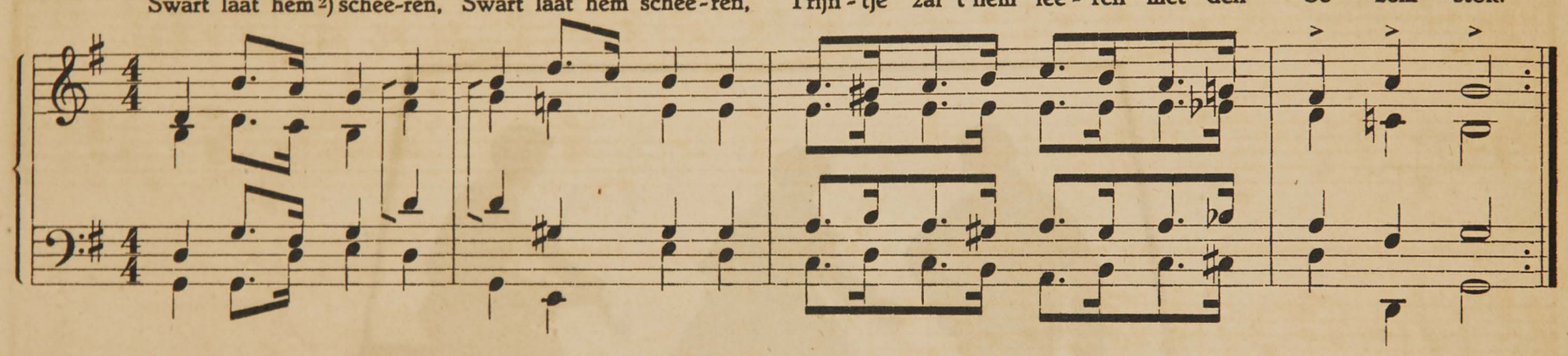

Viool ad libitum.

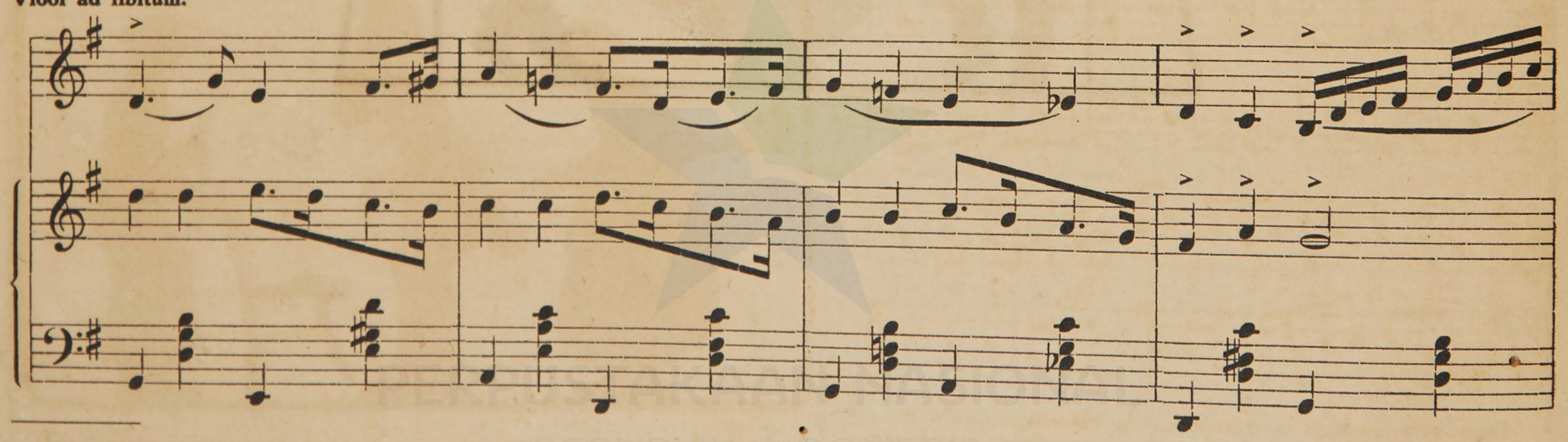

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 10, en Noord-Nederl. Volksl. en -dansen III, no. 20, aanteekening.
[2]) = zich.

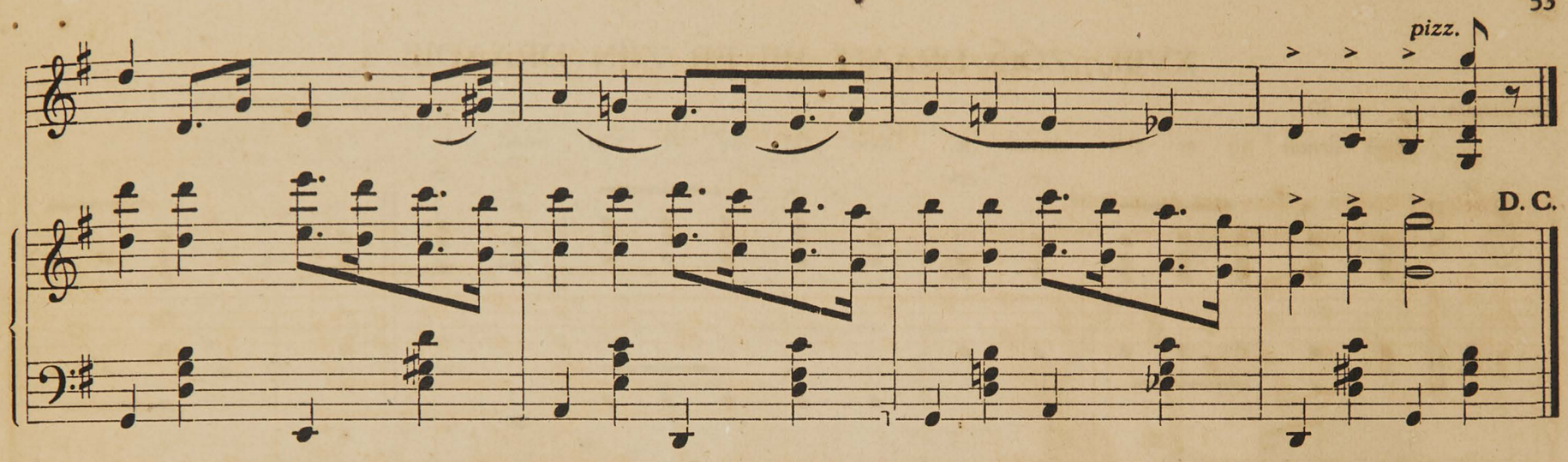

Typisch is de verwantschap van deze melodie met een der meest bekende Zweedsche *„Hambo"*-wijzen:

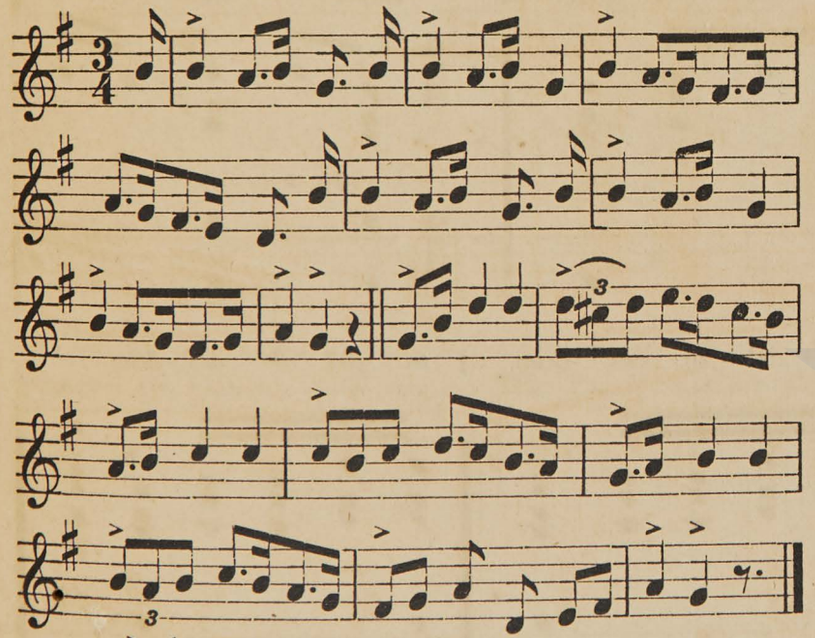

Deze overeenkomst is méér dan een toevalligheid. De dansrhythmen van alle Noordzee-volken toonen treffende analogieën. Men zie b.v. de hierachter onder nos. 19 en 21 volgende dansen.

De structuur dezer dansen is, zooals men zal opmerken, dikwijls dezelfde: in de tweede helft der melodie loopen de geaccentueerde noten meestal in toonladdervorm naar beneden.

Swart laat hem scheeren, Swart laat hem scheeren,
Trijntje zal 't hem leeren met den bezemstok.

XVIII. ZÓÓ DRAAIT HIJ ER ZIJN DRAADJE. [1]

Langzaam. ♩. = 50.

Zóó draait hij er zijn draad - je, Zoo pikt hij er zijn naad - je, Zóó klopt hij er de

Vlug. ♩. = 100.

pen in de schoen, Ge - lijk als al - le schoen - ma - kers doen. ‖: Draai - e, draai - e,

f (2de keer *p*)

di - del - di - del - da - je, Draai - e, draai - e, di - del - di - del - dom. :‖ di - del - di - del - dom.

1. 2.

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 16.

Deze dans, waarbij allerlei nabootsende bewegingen gemaakt worden, is eigenlijk een soort intermezzo van de *Schotsche vier* (*Skotse fjour*). Er bestaan vele varianten van. Hierbij volgt er een, die ik te Leeuwarden opteekende:

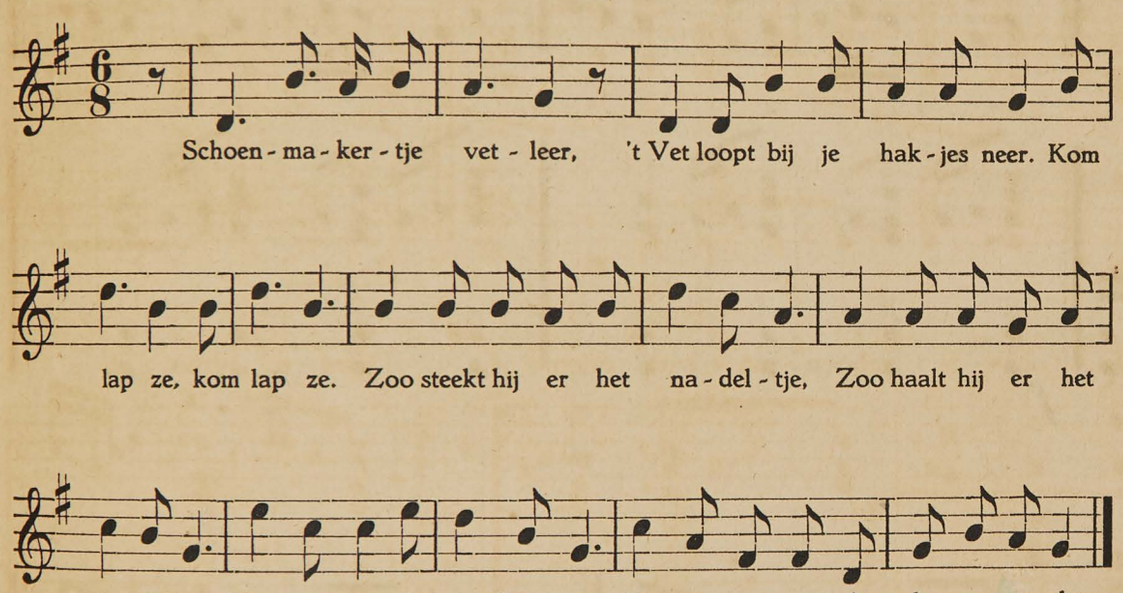

Vergelijk ook Van Vloten, *Baker- en kinderrijmen* II, p. 6; De Coussemaker, *Chants populaires des Flamands de France*, no. 113; Ter Gouw, *De Volksvermaken*, p. 343.

---

1) pluggen = de houten pennetjes, waarmee de zoolen vastgespijkerd worden.

XIX. RIELEN. [1])

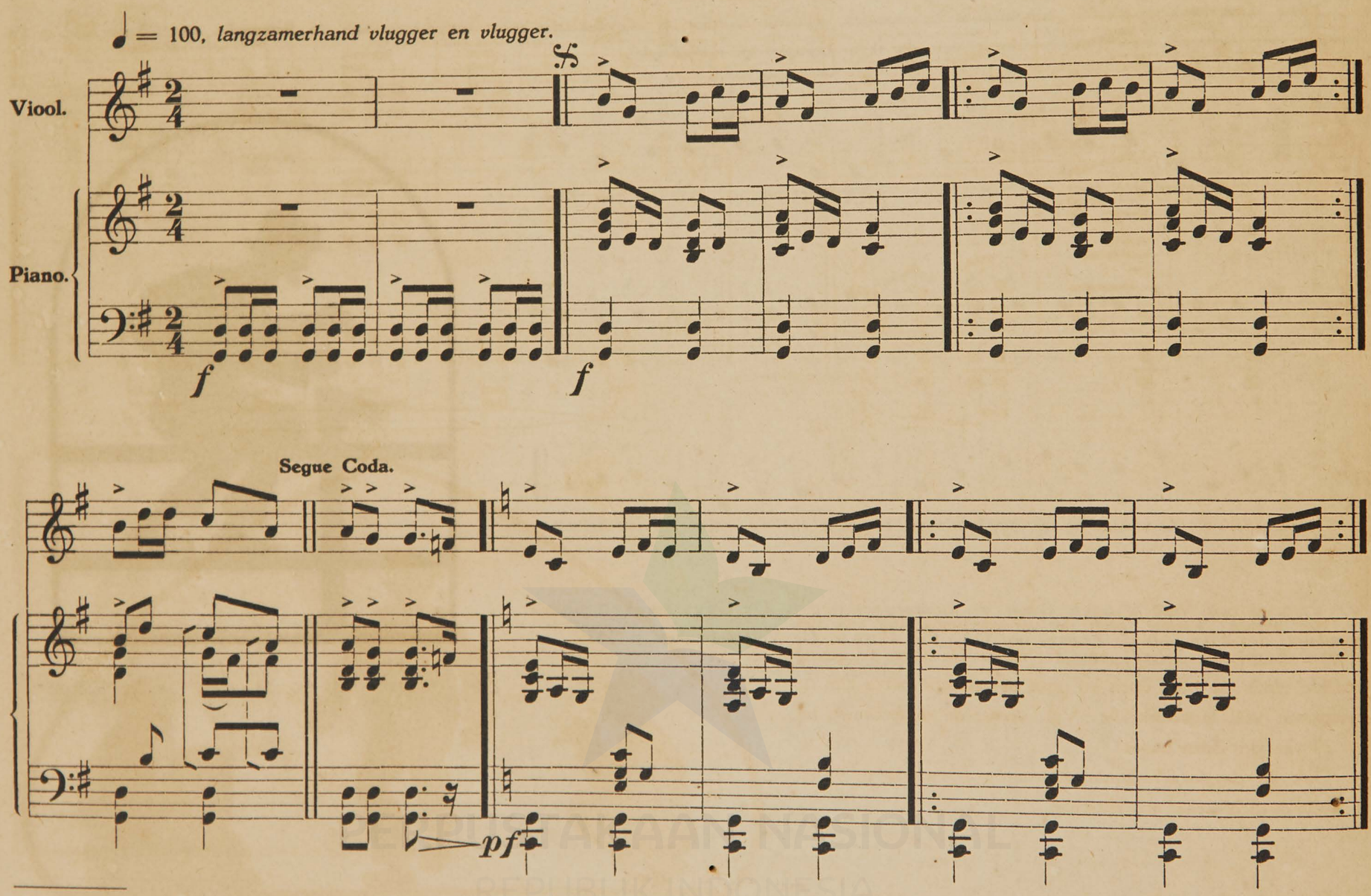

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 13.

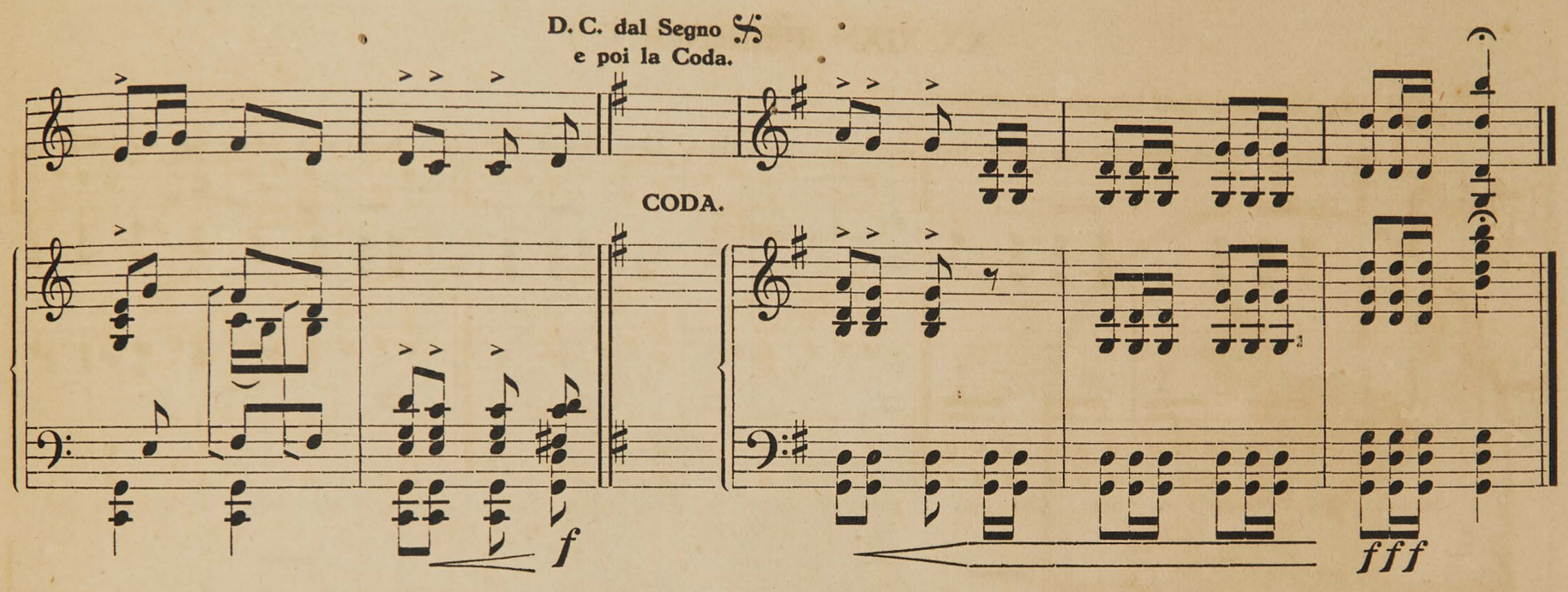

Het woord „*Rielen*" geeft de vernederlandsching van het Schotsch-Engelsche „*Reel*" en „*to reel*". De dans is geheel dezelfde ginds en hier, doch bij onze overzeesche buren zijn de danspassen véél ingewikkelder. Vgl. verder de aanteekening bij no. 20 van den 3den bundel.

Ook uit de doedelzakquinten, waarop de melodie gebouwd is, blijkt de Schotsche verwantschap.

Rielen.

QPCARD 101 V2

XX. JAN PIEREWIET. [1])

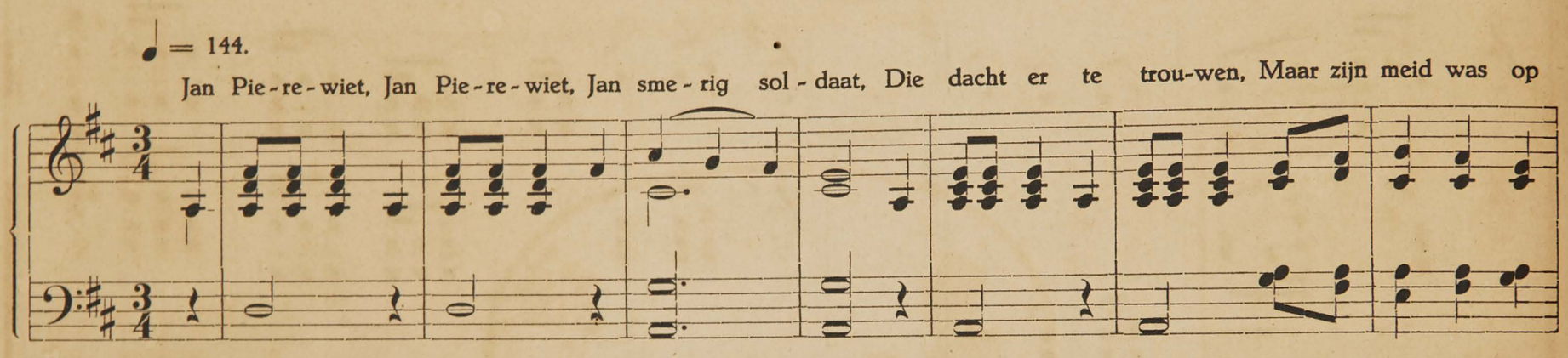

Deze polkamelodie is door ons geheele land zéér populair geweest.

---

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 11.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Die dacht er te trouwen,
Maar zijn meid was op straat!

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

XXI. FLIP. [1])

(DUBBELE DUITSCHE POLKA).

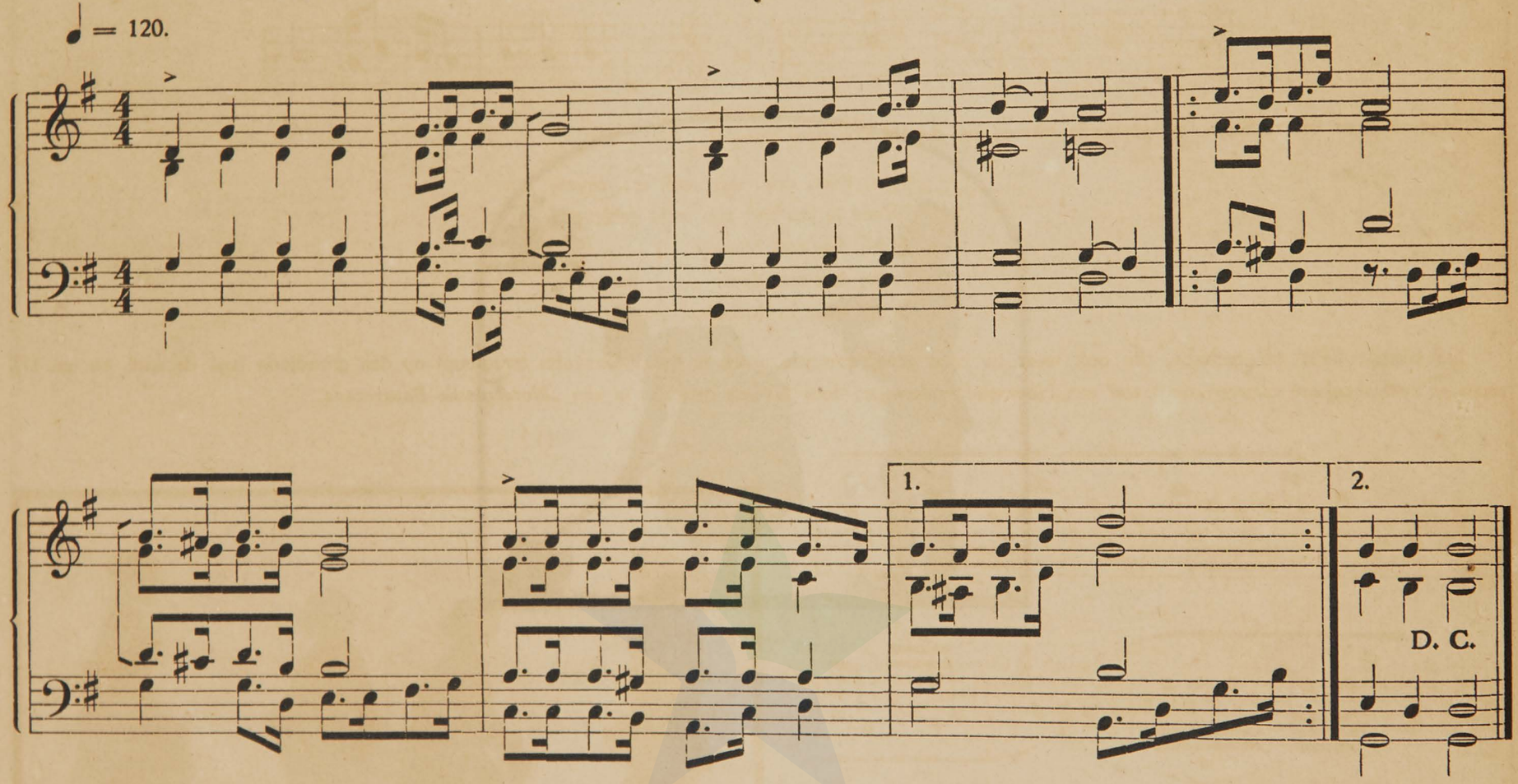

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 15.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Deze danswijze is algemeen verspreid in het noorden van ons land. Dikwijls treft men trouwens een afwijking aan in de 3de en 4de maat, die dan aldus luidt:

Men zingt er verschillende, zelfgesmeede teksten op, zoo in den trant van:

Één, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven,
Waar is Jan met zijn meid gebleven?
Is hij dan niet hier,
Is hij dan niet daar,
Is hij soms in Amerika?
} *bis.*

De tweede helft der melodie, die ook weer in hare geaccentueerde noten in toonladdervorm terugloopt op den grondtoon (vgl. de aant. bij no. 17), vertoont onmiskenbare overeenkomst met een Noorsche volkswijze, door Grieg gebruikt in zijn *„Norvegische Bauerntanz"*:

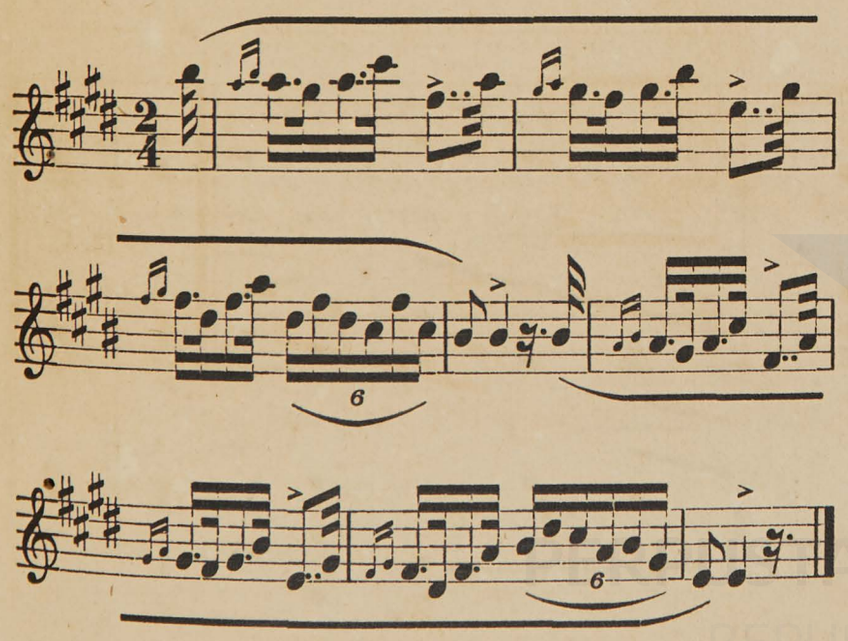

Polka.

XXII. DE ZEVENSPRONG. [1])

(TERSCHELLINGER VORM).

Bedaard beginnen. Elke volgende keer vlugger.

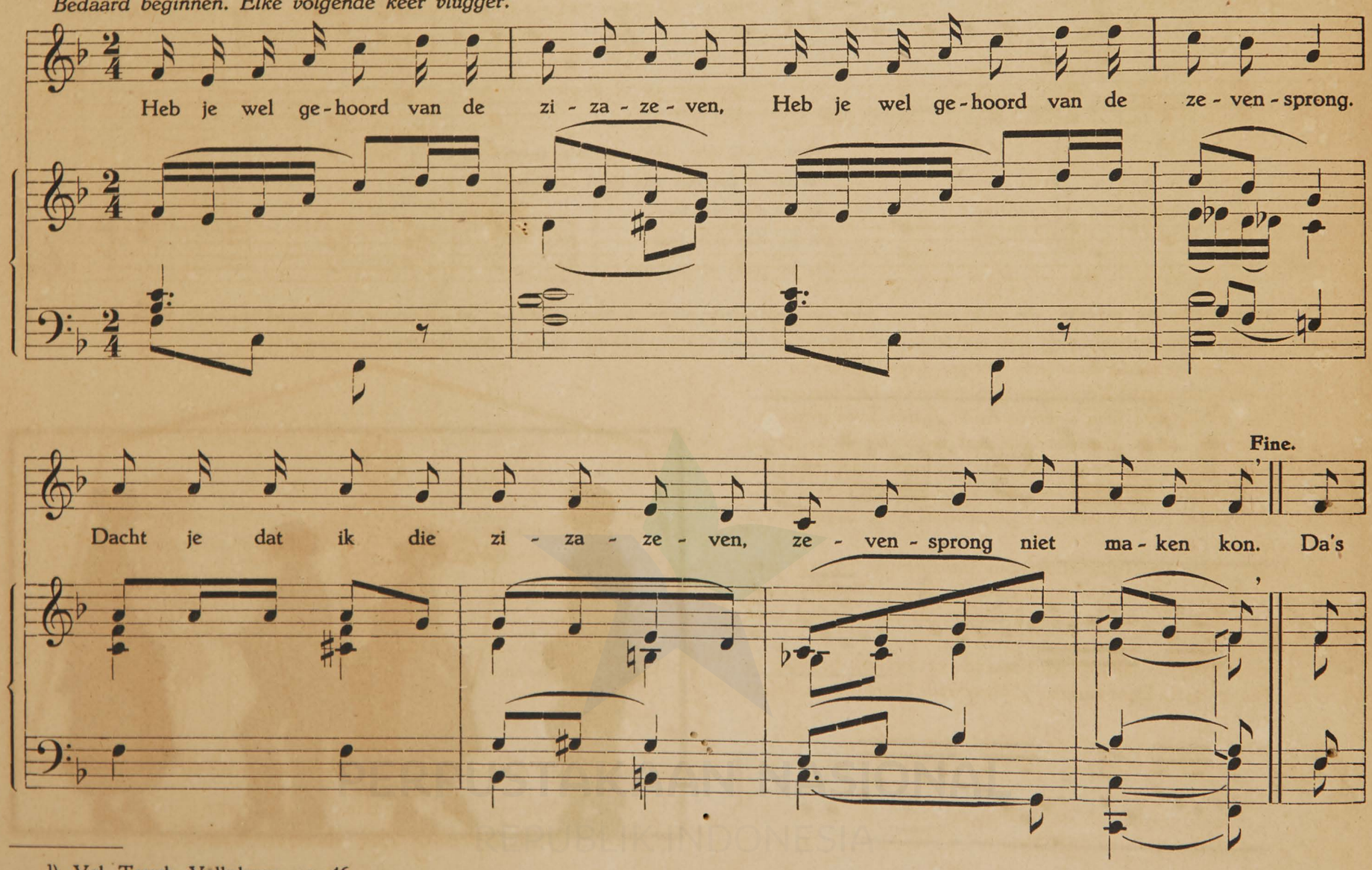

[1]) Vgl. Tersch. Volksleven, no. 46.

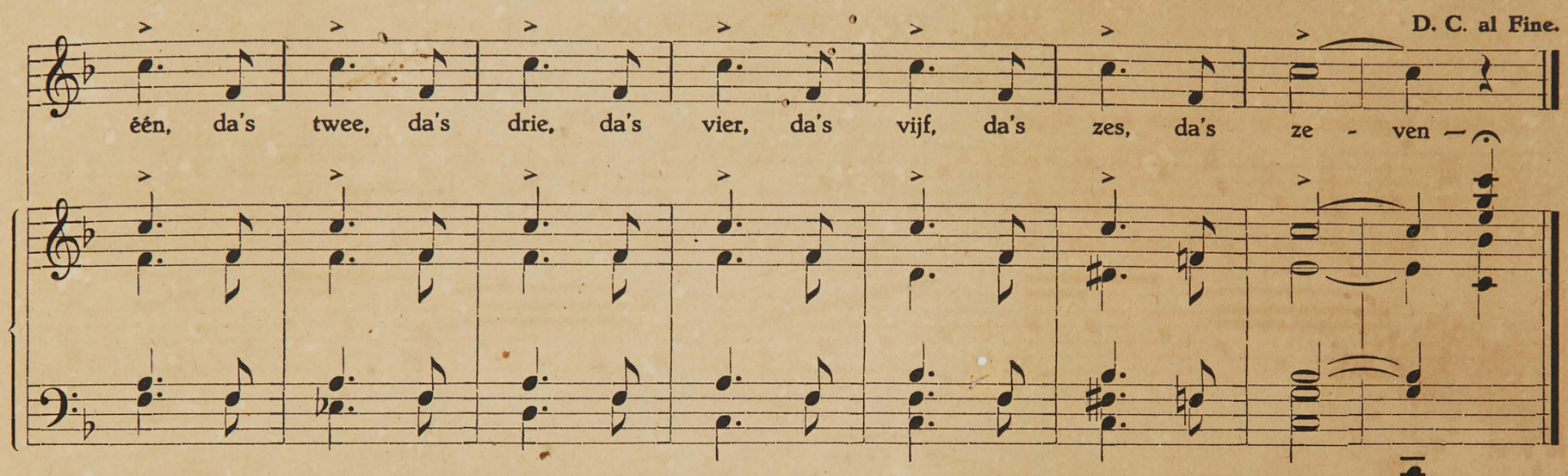

Men danst den gewonen Schotsche-vier-pas (eerste helft van dien dans) tot den dubbelen streep. Vervolgens maakt men één der „sprongen": stamp met één der voeten. Dan weer de dans; daarna twee sprongen: met elken voet een stamp. En zoo gaat het door. De derde sprong die er bij komt, is het vallen op één knie; de vierde: het vallen op beide knieën; de vijfde: het raken van den vloer met één elleboog; de zesde: het vallen op beide ellebogen; de zevende: het aanraken van den vloer met den neus.

Men danst thans op Terschelling den Zevensprong pas, als men niet geheel nuchter meer is. De muziek wordt langzamerhand sneller; ten slotte danst men in een waanzinnig tempo; het einde brengt soms een bloedenden neus.

De Zevensprong is allerwegen bekend of bekend geweest in Nederland, Duitschland, Denemarken, Zwitserland, Frankrijk en België (Les sept sauts).

De oorsprong ligt in den grijzen voortijd: een offerdans. Later, na de invoering van het Christendom, werd hij in den oogsttijd, op kermissen en bruiloften gedanst.

Tekst en melodie zoowel als de dansfiguren verschillen gewestelijk. Men zie: Van Duyse, II, p. 1304 sqq.

Dacht je dat ik die zizazeven
Zevensprong niet dansen kon?

PERPUSTAKAAN
REPUBLIK INDONESIA

OPCARD 101 v2

OpCARD 101 v2

